

Jo, teh je pa preveč!

Julija lani smo imeli po podatkih državnega knjigovodstva v Sloveniji kar 5527 negospodarskih organizacij (1), od tega 2166 proračunskih zavodov, 22 zavodov za socialno zavarovanje, 25 bank, 29 služb državnega knjigovodstva ter 2832 družbenih in drugih organizacij.

Večer — 9. II. 1966

Besede in dejanja

Brezposelni v Makedoniji

V zavodih za zaposlovanje v Makedoniji je bilo lani registriranih tisoč brezposelnih oseb z visoko in srednjo strokovno izobrazbo. V tem razdobju je bilo na seznamu zavodov 42.000 brezposelnih delavcev. V drugih republikah je dobilo zaposlitev 25.000 delavcev, a na delo v tujino je šlo vsega 2.000 delavcev.

Politika — 9. II. 1966

Poplava evidenc in podatkov

Zvezni sekretariat za delo je lani decembra izdal pravilnik o evidenci na področju dela, s katerim je uvedel 48 evidenc, za katere je potrebno 1012 podatkov; samo za izpolnilo starostne pokopnine se po tem pravilniku zahteva kar 70 podatkov.

Delavska enotnost — 10. II. 1966

Osebnih dohodki v zadnjem polletju

V gospodarstvu Slovenije so povprečni osebni dohodki, izplačani v decembru (po obračunu za november), dosegli 71.755 starih din na zaposlenega. Primerjava z zadnjim mesecem pred reformo, julijem, ko je znašala 64.000 starih din, nam kaže povečanje za nekaj nad 31 odstotkov, kar približno ustreza zvišanju življenjskih stroškov od julija do decembra. Tako so bili v decembru povprečni realni osebni dohodki spet na juljski ravni.

Delo — 11. II. 1966

Številke pripovedujejo...

Jugoslovanska tekstilna industrija zaposluje skupno okrog 200 tisoč delavcev, od tega jih je v slovenskih tovarnah 36.000 ali 18 odstotkov, vendar pa ti ustvarjajo 21 odstotkov dohodka te panoge, ki znaša letno kakih 600 milijard starih dinarjev.

Delavska enotnost — 10. II. 1966

Naši tvorci ne ustvarjajo NAŠE kulture

Ali se zavedamo in ali ravnamo v skladu z naravo kulture? To je obširna problematika, toda če jo pregledam na hitro in če se zavem snobističnega ali malodušnega podloganja arističnim in ideološkim modam, ki prihajajo od Zahoda, podcenjuju, ki se kaže vsepovsod v našem umetniškem in miselnem življenju, moram priznati, da naši tvorci ne ustvarjajo NAŠE kulture, ne dajejo skupnosti, kar ji gre in ne kažejo nikakršne globine in z njo resnično usodo povezane zavesti o velikem kulturnem postulat med nami.

Josip Vidmar — Naši razgledi — 12. II. 1966

Sultan, kuga in glava

Vsi razgledi so govorniki na seji stalne konference za rehabilitacijo invalidnih oseb dokazovali in se med seboj tudi tovariško prepričevali, kako nujno potreben je družbeni organ, ki bi usmerjal, usmerjal varnost pri delu. V debato je posegel predsednik Silvo Hrst in menil, da je z našimi zakoni tako kot s sultanom. Zakone smo napisali, pa skoraj nič več. Tudi sultan je v času, ko je v deželi razlaga kuga, objavil, da bo vsak, ki bo trlil, da ima kugo, za glavo skrajšan. Kuge je bilo konec, ker se je ustrašila sultanovega razglasa.

Delo — 14. II. 1966

Žalostne o našem pismenstvu

Dva milijona osemsto tisoč Jugoslovov starih nad 10 let, odzdrav 19,7 odstotka, ne zna brati in pisati:

— nepismen je vsak tretji občan Bosne in Hercegovine, vsak četrti v Makedoniji, vsak peti v Črni gori, vsak deseti v Hrvaški in vsak petdeseti v Sloveniji;

— 100.000 nepismenih ali brez popolnega osemletnega šolanja obremenjuje vsako leto jugoslovansko gospodarstvo;

— letno 50.000 najmlajših ne se da v šolske klopi in se ne učijo abecede ter ostaja zunaj njenega obsega. Vsi novih nepismenih to ne usihajo;

— 82 odstotkov vseh prebivalcev starih nad 10 let, nima osemletne izobrazbe, a 4,5 odstotka zaposlenih je brez vsake šole.

Vjesnik u srijedu — 16. II. 1966

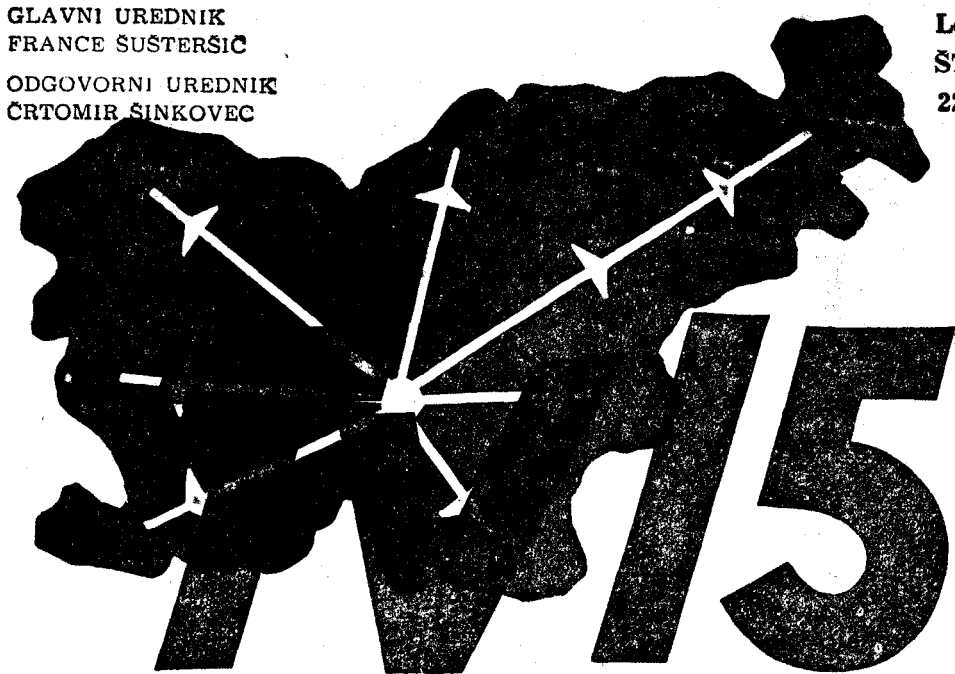
Volkovi varujejo koze

V banjaškem okraju se okoli 160 oseb, ki so bile kaznovane zaradi gospodarskega kriminala, nahaja ponovno na takih delovnih mestih, da lahko ponovijo svoje »grehe«.

Med osebami, ki so bile obsojene zaradi gospodarskega kriminala, jih je 42, ki so ponovno plovile v trgovini, 28 jih opravlja posle knjigovodstva, 16 je skladščikov, devet šefov računovodstva, a 3 — so direktorji. — Tako naklonjenost proti njim je toliko bolj čudna, ker so po večini brez kakršnihkoli strokovnih kvalifikacij — nad 85 odstotkov jih ima samo osnovno šolo.

Borba — 16. II. 1966

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SUŠTERŠIČ
ODGOVORNI UREDNIK
ČRTOMIR ŠINKOVEC

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

DRUGI PLENUM ODBORA ZZB NOV JUGOSLAVIJE

Predpise o gmotni preskrbljenosti borcev naj bi sprejemali hitreje

Zvezni odbor Zveze združenj borcev NOB Jugoslavije se je 14. februarja pod predsedstvom Aleksandra Rankovića sestal, da bi razpravljal o aktualnih socialno-ekonomskih problemih udeležencev NOV, o Kurirčkovem festivalu, o sodelovanju organizacij borcev pri praznovanju 25-letnice vstaje, o novi članarini in še o nekaterih drugih zadevah.

V okviru prve točke dnevnega reda se je razvila razprava o izvajanju temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju, nadalje o reševanju stanovanjske problematike in o zdravstvenem varstvu za bivše borce.

V razpravi so povedali, da omenjeni zakon ni mogel priti docela do izraza, ker so narasli življenjski stroški v drugi polovici lanskega leta, kar je posameznike spravilo v dvom o nekaterih ukrepih. Poudarili so, da taka mnenja poraja nepoznavanje zakona, saj zakon v bistvu ugodno rešuje položaj udeležencev NOB tudi glede na druge zavarovance in jim jamči dovolj visoko stopnjo varstva.

Toda v praksi se je pokazalo, da bo treba posamezna vprašanja bolj urediti. Predsedstvo zveznega odbora ZZB NOV je s tem v zvezi poslalo predloge zveznemu izvršnemu svetu, ki jih je sprejel, tako da jih bodo skupaj z drugimi spremembami in dopolnitvami tega zakona — kakor je znano — v kratkem obravnavali v odborih zvezne skupščine.

Na seji so menili, da bi bilo treba pokojnine povečati še za 11 odstotkov, tako da bi jih uskladili s povečanjem življenjskih stroškov in spravili v razmerje, kakršno je bilo pred reformo.

Priporočali so, naj se republiški odbori Zveze združenj borcev zavzemajo za to, da bi republiški organi hitreje sprejemali predpise o materialni preskrbljenosti borcev, ki ne izpolnjujejo pogojev za pokojnino, a niso materialno preskrbljeni. Ureditev tega vprašanja je zdaj v celoti stvar republik.

V razpravi o gradnji stanovanj za udeležence NOV so povedali, da so zdaj ugodnejše možnosti za reševanje tega problema. S tem, da združijo sredstva delovnih organizacij, družbenopolitičnih skupnosti, socialnega zavarovanja in osebna sredstva, je mogoče že letos urediti najmanj osem do deset tisoč stanovanjskih problemov udeležencev NOB in družin borcev, ki se same preživljajo.

Ko so člani zveznega odbora razpravljali o socialno-ekonomskih problemih udeležencev NOB, so opozorili tudi na potrebo, da vodstva organizacij tesneje sodelujejo z zdravstveno službo in drugimi dejavnostmi, predvsem v občini, tako da bi borcem za stalno zagotovili povečano zdravstveno nadzorstvo in varstvo.

O glasilu ZZB NOV Jugoslavije »4. jul« so na seji menili, da se je list sicer približal bralcem, vendar nima še dovolj razvite dopisniške mreže. Nasvetovali so tudi uredništvu, kako naj to stvar uredi v prihodnje.

Na seji zveznega odbora ZZB NOV so razpravljali tudi o dosedanjih uspehih »Kurirčkovega festivala« v Mariboru, ki je v svoji triletni dejavnosti že mnogo prispeval h gojitvi tradicij književne ustvarjalnosti z vsebino narodnoosvobodilnega boja. Plenum je v tej zvezi sprejel resolucijo »Kurirčkovega fe-

stivala« in s tem vsestransko podprl takšno dejavnost.

Na bližnji prošlavi 25-letnice vstaje jugoslovanskih narodov bodo sodelovale tudi vse organizacije borcev. Zvezni odbor je na svojem plenumu priporočil odborom ZZB NOV, naj v sodelovanju s Socialistično zvezo, Zvezo mladine in drugimi organizacijami pripomorejo, da bi ta jubilej slovesno in primerno praznovali.

Razpravljali so tudi o tem, da združenja nimajo zadostnih sredstev za svojo organizacijsko dejavnost. Zato je plenum pooblastil predsedstvo, da razpravlja o tej zadevi in določi novo članarino. Večji del članarine bi ostal združenjem in le simbolične odstopke bi leta odstopala ZZB NOV v občini, republiki in zveznemu odboru.

Na plenumu so izvolili delegate, ki bodo zastopali zvezo združenj borcev NOV na VI. kongresu SZDLJ. Za delegate so bili izvoljeni: Vjekoslav Afrić, Vlado Bajić, Božo Božović, Vlado Božović, Neda Božinović, Marko Belinić, Stane Bizjak, Petar Brajović, Ilija Došen, Dževded Hamza, Mato Horvatić, Saša Javorina, Janez Japelj, Mirko Kalezić, Sreta Kovačević, Boris Aleksovski, Andjelko Kučičec, Pašaga Mandžić, Anđelka Martić, Dragi Milenković, Raja Nedeljković, dr. Rudolf Obratunč, Elisijske Popovski, Jevrem Popović, Dragoslav Savatijević.

Na koncu plenarne seje je zvezni odbor sprejel resolucijo, v kateri izraža splošno razpoloženje borcev in narodov Jugoslavije in deli zaskrbljenost z vsemi miroljubnimi silami na svetu ter ostro obsoja agresivno politiko ZDA in Južnem Vietnamu in obnovitev bombardiranja DR Vietnamu.

Zvezni odbor izraža upanje, da si bodo miroljubne sile na svetu, posebno pa bivši borci in udeleženci odporniških gibanj in njihove organizacije z novimi najti politično ureditev viet-

namske krize, z namenom, da bi ustavili agresijo in zagotovili vietnamskemu ljudstvu pravico, da samostojno in suvereno odloča o svoji usodi.

pod vodstvom narodnoosvobodilne fronte.

Zvezni odbor je v resoluciji pozval člane ZZB NOV, naj pomagajo v dejavnosti jugoslovan-

X. pohod »Po poteh partizanske Ljubljane«

Kakor vsako leto se bodo tudi v tem letu 8. maja v okviru proslav 25-letnice vstaje jugoslovanskih narodov in obletnice osvoboditve mesta Ljubljane preživeli partizanski kurirji udeležili tradicionalnega X. pohoda »Po poteh partizanske Ljubljane«. Partizanski kurirji se bodo že na predvečer zbrali tokrat na Gorenjskem v Domu pod Storžičem, 1100 metrov nadmorske višine, znanem partizanskem kraju, kjer je že leta 1941 padlo prvih osem partizanov, med njimi tri žene. Kasneje pa so bili tragično ubiti pod Stolom partizanski kurirji kurirske postaje G-17, ki so v času narodnoosvobodilne borbe vzdrževali kurirsko zvezo z Gorenjskega na Koroško.

Prav tu pred spomenikom padlih partizanov se bodo po 21 letih svobode prvokrat srečali preživeli gorenjski in koroški kurirji. Srečanju pa se bodo pridružili še stari borci, aktivisti in kurirji iz Štajerske, Dolenjske, Notranjske in Primorske. Med potjo se bodo kurirske patrle ustavile v Trzinu in Podlublju, kjer bodo pred spomenikom padlih borcev in internirancev položili vence. Popoldne bo koncert narodnih in partizanskih pesmi godbe DPD Svobode iz Trzica. Zvečer pa bodo ob tabornem ognju partizanski kurirji skupno z vaščani obujali partizanske spomine, obiskali bodo tudi partizanske kraje in družine, ki so ob vsakem času podnevi in ponoči nudile partizanskim kurirjem pomoč, da so lahko opravljali svojo službo.

Tega dne bo izšla pisemska ovojnica — kurirja, ki se s kurirsko pošto prebija skozi zasnežene Karavanke, posvečena gorenjskim in koroškim kurirjem, ki so do zadnjega dne, kljub velikim žrtvam in stokrat močnejšim sovražnikom, pod najtežjimi pogoji vzdrževali stalno kurirsko zvezo. Osnutek zanjo je izdelal akademski slikar Ive Subić.

Naslednjega dne bodo partizanski kurirji izpod Storžiča krenili po kurirskih stezah v Ljubljano in vkorakali na zborna mesta vsehpatrol, ki se bodo istega dne udeležile partizanskega pohoda.

Za izvedbo partizanskega pohoda je bil v Ljubljani in v Trzinu ustanovljen odbor, ki bo skupno z ostalimi političnimi organizacijami izdelal podroben program. Vse informacije v zvezi s pohodom lahko dobite vsak petek od 16. do 17. ure v pisarni komisije za razvijanje tradicij NOB, Ljubljana, Beethovnova 10.

Maks Burgar

V resoluciji je rečeno, da si bo ZZB NOV Jugoslavije v mednarodnem gibanju borcev še odločnimi napori prizadevale naprej prizadevale in podpirala vse akcije organizacij bivših borcev za podporo vietnamskemu ljudstvu v boju za nacionalno neodvisnost, ki ga bje

skega Rdečega križa za pomoč vietnamskemu ljudstvu.

Na koncu seje so na predlog dosedanjega predsednika Aleksandra Rankovića izvolili za novega predsednika Djura Pucarja — o čemer smo že poročali v prejšnji številki našega lista.

skega naroda bodo osvetlili koreferati.

Posvetovanje bo od 28. do 30. aprila 1966 v Ljubljani. Prijave za udeležbo na posvetovanju sprejema Institut za zgodovino delavskega gibanja, Ljubljana, Trg revolucije 1.

Prireditveni odbor

Občanovi zapiski

Prav gotovo besede predsednika Tita v sošalni brzojavki, ki jih je izrekel ob zadnji železniški nesreči pri Kaštel Starem predsedniku okrajnega ljudskega odbora v Splitu, niso in ne morejo biti le naključje, ko je med drugim zapisal:

»... Hkrati sem zelo zaskrbljen zaradi čedalje bolj pogostih nesreč na naših železnicah. Prosim, da hitro ukrepite in raziščete vzroke te nesreče.«

Podobno kot naš predsednik je bil in je zaskrbljen sleherni naš občan, ki zasleduje časopisna in radijska poročila o železniških nesrečah, ki jih zadnje čase dejansko ni bilo malo, pa najsi so se dogodile

SMRT KOSI NA ŽELEZNIH TIRIH

kjerkoli v državi, na kateremkoli stranskem ali glavnem tiru naših železnic.

Vsi smo enako prizadeti — če ne upoštevamo svojcev, ki so v teh nesrečah izgubili svoje najdražje — vsi se enako sprašujemo:

»Kaj je z našimi železnicami? Kje so vzroki, da so nesreče — žal, z najhujšimi posledicami (smrtnimi žrtvami) tako pogoste?«

Osevizmo si malce tragične spomine na te dogodke: statistično povedano — v zadnjih nekaj letih jih je bilo okoli petnajst, v katerih je izgubilo življenje mnogo ljudi. In če odmislimo ponesrečence, katerih življenja se ne da nikoli več nadomestiti, tudi gmotna škoda ni tako od muh. Se večja pa je v določenem smislu — moralna škoda.

slehernega izmed nas kljub uradnemu sporočilu ni vsega konec. Občani pravijo in tudi pričakujejo od poslancev, da bodo ta problem sprožili tudi v skupščinskih telesih in vnovič proučili stanje na železnicah. Kajti ni nam in ne more nam biti vseeno, če je nesreče vedno več. Tega nikakor ne gre tudi pripisovati morebiti »črnemu letu«, kot lahko v kmetijstvu govorimo o slabi letini!

Problem naših železnic je torej — čeravno je bil tudi že doslej — vnovič v ospredju pozornosti. Treba bo posvetiti še marsikolaj uro pogovorom, ne nazadnje pa tudi ukrepom, ki naj stanje v tej naši velji gospodarstva poglobljajo in preprečijo tisto, kar je moč preprečiti!

IZTOK AUŠEC

Poročila o vojni v Vietnamu še vedno polnijo prve strani vseh svetovnih listov. V Washingtonu so neprimerno objavili poročilo o zaprti seji ameriškega senata; takrat se je McNamara izrekel za okrepitve ameriške vojaške aktivnosti v Vietnamu, zavrnil pa je predlog, naj bi vsekup bombardirali DR Vietnam. Na istem zasedanju je voditelj demokratske stranke v senatu Mansfield opozoril predstavnike Pentagona, da bi utegnili Američani v Vietnamu izgubiti tudi nekaj sto tisoč vojakov. Ameriško poveljstvo sil v Vietnamu ocenjuje, da štejejo osvobodilne sile v Južnem Vietnamu okrog 237 tisoč ljudi, ki se borijo s 775 tisoč ameriški in satelitskimi vojniki. Iz New Yorka pa poročajo, da se U Tan pripravlja na novo diplomatsko akcijo v zvezi z rešitvijo vietnamske krize. Po njegovem mnenju je uspeh mirovnih pogajanj odvisen od obojestranske ustavitve sovražnosti ter enakopravne udeležbe južnovietnamske osvobodilne fronte kot bojujoče se sile na vseh pogajanjih.

Salzburško poročilo sodišče je oprostilo brata Johanna in Wilhelma Maurerja, pripadnika bivših SS oddelkov. Sodišče jima je dokazalo, da sta sodelovala pri likvidaciji tisočev Židov v taborišču smrti v Stanislavu na Poljskem. Ta dogodek so vsi časopisi označili kot hud udarec sedanjemu avstrijskemu pravosodju.

Na železniški progi med Kaštel Starim in Sadinom se je pripetila grozljiva železniška nesreča, ko sta trčila kombinirani potniško- tovorni in tovorni vlak. Nesreča je terjala 29 mrtvih, največ železničarjev, ki so potovali s potniško- tovornim vlakom iz Splita v Knin. To železniško nesrečo smo kot šestnajsto v zadnjih petih letih pri nas zapisali na spisek, ki vsebuje 168 imen v tem času umrlih in 551 huje ali lažje ranjenih v jugoslovanem železniškem prometu. Kaštel Stari ne opozarja samo na odgovornost neposrednih krivcev železniških nesreč, temveč na odgovornost vseh železniških kolektivov.

Dogodki tedna

Predsednik republike Halije Saragat je povelil mandat za sestavo nove vlade Aldu Moru. Več kot enomesečna kriza italijanske vlade se razpleta in kaže, da je v kratkem moč pričakovati tretjo vlado Alda Mora levega centra. Poglavitna sprememba bo zajela obrambno ministrstvo, ki naj bi po predvidevanjih prešlo iz rok krščanskih demokratov v odločanje socialnih demokratov. Mesto zunanega ministra naj bi dobil dosedanj minister Amintore Fanfani.

Britanski premier Harold Wilson se v spremstvu zunanega ministra Stewarta in ministra za razorožitev lorda Chalfonta mudi v Moskvi. S sovjetskimi voditelji se pogovarja tudi o Vietnamu, vendar nima po splošnem mnenju možnosti za ploden pogovor, ker je bil podprl ameriški sklep o obnovitvi letalskih napadov na Vietnam. Več uspeha prinašajo pogovori z lordom Chalfontom v zvezi s sovjetskimi predlogi na razorožitveni konferenci v Ženevi, po katerih bi se atomske sile zavezale, da ne bodo uporabljale atomskega orožja proti deželam, ki ga nimajo ter da slednje ne bodo dovolile ustanavljanja jedrskih oporišč na svojem ozemlju. O Wilsonovem obisku v Moskvi bomo še podrobneje poročali.

Bonska vlada je letos odobrila 483 milijonov mark za izdelavo svoje atomske bombe; tako je zapisal vzhodnoberlinski časopis »Bauern Echo«. Zvezna republika Nemčija krepko podpira raziskave, katerih namen je najti uran v Oberplatzu in Schwarzwald.

Danes praznujejo v SZ 48. obletnico sovjetske armade. Pred nekaj dnevi je prvi namestnik načelnika generalnega štaba sovjetskih oboroženih sil armadni general P. Baticki priredil tiskovno konferenco, ki je izvenela v ostro obsodbo ameriške agresivne politike v svetu, predvsem v Vietnamu. Baticki je tudi opozoril na nevarne posledice atomskega oboroževanja Bundeswehra. Pristavil je, da je sovjetske rakete moč usmerjati na katerekoli cilje na zemeljski obli ter da je sovjetsko letalstvo doživelo pravo tehniško revolucijo. Vsa četrti sovjetski oficir ima višjo vojaško izobrazbo; polovica vseh oficirjev je sestavljena iz inženirjev in tehnikov.

Vodstvo britanske konservativne stranke pripravila zahtevo, naj se začne premier Wilson takoj pogajati z vlado Iana Smitha v Južni Rodeziji. Kot smo že poročali, je konservativci Lloyd odpotoval v Salisbury prav zato, da bi ustvaril ugodno ozračje za taka pogajanja. Iz naprednih afriških držav še vedno prihajajo odmevi o neuspešnosti sankcij britanske vlade proti režimu belih v Južni Rodeziji, posebno še potem, ko je Wilson izjavil, da ni mogoče pričakovati, da bo oblast večine v Rodeziji vzpostavljena takoj po padcu Smithovega režima. Najnovejša poročila iz Salisburyja govori, da se je Smithovi vladi posrečilo zagotoviti najnujnejše količine nafte; domnevajo, da nafte, ki zadostuje za racionalno porabo, dobavljata Južna Afrika in Mozambik.

V Santo Domingu se je končala sedemdnevna stavka, naperjena proti oficirski oligarhiji v Dominikanski republiki. Stavkalo je 80 tisoč ljudi. V Dominikani se je bil pripravljati tudi državni udar pod vodstvom bivšega ministra za vojsko Caminera. Bivše ustavne sile polkovnika Caamana zahtevajo odstranitev vojaških voditeljev, odgovornih za nedavno preplivanje krvi; menijo, da odhod Caminera za vojaškega atašeya v Washington položaja ni izboljšal, ker sta poveljnika kopenske vojske in letalstva ostala na svojih položajih.

Indiji se obeta enotna komunistična partija. Sedanja KP Indije ima močnega rivala v stranki »levih komunistov«, ki je bila ustanovljena pred poldrugim letom na kongresu v Kalkuti.

Kurdi, ki živijo kot narodna manjšina na severu Iraka, obtožujejo državo, da jih skuša iztrebiti. Voditelj gibanja za avtonomni Kurdistan v Iraku je zahteval, naj pošlje OZN komisijo, ki bi preučila položaj Kurdiv.

V soboto, dne 12. februarja, ob 19. uri bi morali imeti ZB v Truškah pri Marezigah svojo redno letno skupščino. Točno ob napovedanem času so se prav vsi člani zbrali pred šolo in čakali, da jim odpro razred, v katerem bi zborovali. Toda to se ni zgodilo, ker je baje snažilkin mož odnesel ključ, pri tem pa izjavil, da njegova žena za borci ne bo čistila. Zunan je bilo puščilo, megleno vreme, drugega primerne prostora za skupščino v vasi ni bilo, zato so se člani ZB razšli in tako je skupščina propadla.

Nekaj podobnega se je pripetilo že lani, zato smatrajo člani ZB, da je treba še enkrat dokončno rešiti vprašanje prostora, kjer bi se lahko shajali, ali pa združenje v Truškah razpustiti. Da bi bila zadeva bolj jasna, je treba pogledati nekoliko nazaj in poskušati ugotoviti, kdo je odgovoren za tako stanje.

Lani je prišel približno ob istem času na povabilo predsedstva ZB krajevne organizacije na konferenco tajnik ZB NOV koprške občine. Kot navadno so bili tudi tedaj pred šolo člani ZB zbrani v polnem številu, vendar niso mogli v razred, ker je bil zaklenjen. Grozilo je, da bodo posameznikom popustili

Preprečena skupščina v Truškah

živci in da bodo vdrla vrata. Predstavnik ZB je skušal vplivati na učiteljico Julko Mellika, da bi odprla vrata, čeprav se je na vse načine izgovarjala. Opozorjena na posledice in odgovornost je končno le našla ter izročila ključ za vrata razreda. Člani ZB so mirno posedli v klopi, pazili, da ne bi ponesnažili razreda, v katerega bodo naslednje jutro stopili njihovi otroci in vnuki.

Najmanj tri tedne pred letošnjo skupščino je vodstvo ZB v Truškah sporočilo občinskemu združenju dan in uro, kdaj bodo zborovali. Zaradi odznanosti vprašani, ki naj bi o njih razpravljali, so nameravali priti na skupščino tajnik ZB NOV koprške občine, referent za socialna vprašanja pri občinskem odboru ZB

Maribor-Tabor

Združenje borcev NOV »Jožica Flander« je ob koncu januarja imelo svojo redno letno skupščino. Organizacija šteje 420 članov. Predsednik organizacije tovarš Franjo Kreis-Karo je v svojem začetnem poročilu med drugim povedal, da je zdravstveno stanje borcev v organizaciji slabo; na podlagi zdravniških pregledov so ugotovili, da je le 12 odstotkov pregledanih zadovoljno zdravih. Na konferenci so sklenili, da bodo letos pregledani vsi člani, bolni in izčrpani tovarši pa bodo dobili pomoč pri zdravljenju.

Redno priznavalno prejema 9 članov organizacije, od 10 do 20 tisočakov. Poleg tega je več članov dobilo enkratne pomoči. Posebno ob državnih praznikih so člani organizacije obiskali svoje bolne tovarše in jih obdarili.

Stanovanjsko vprašanje v organizaciji »Jožica Flander« še vedno ni rešeno. Lani je organizacija rešila sedem primerov.

R. PUSENIAK

Rosalnice pri Metliki

Večina članov združenja borcev iz Rosalnice pri Metliki se ukvarja s kmetijskim delom. Zato je lani organizacija prejela 52 prošelj za priznanje posebne delovne dobe za borce-kmete. V belokranjski vasi Rosalnice so najbolj socialno prizadete vdove borcev. Kar 18 jih je. Niso sposobne obdelovati zemlje. Stanujejo v lesenih hišah, pokritih s slamo in podprti z oporniki, da se ne porušijo. Vdova Marija stare živi v neki podrtiji. Pred njenim bivašiščem se ustavljajo turisti s fotoaparati... Občinska skupščina nima denarja za priznavanje; prejema jih le 13 članov organizacije, ki šteje 115 članov. Lani je odbor organizacije predložil 22 borcev, ki naj bi dobili sredstva za popravilo stanovanjskih pogojev; denar so dobili samo štiri.

Vprašanje zase so bivši borci-samci. Nekatere izmed njih je upokojitev zatekla, še preden so dobili stanovanje. Preselili so se k sorodnikom, na podstrešja ali v zidanih. Od sedmih borcev-samecev ima samo dva primeroma stanovanje. Borci brez stanovanja se selijo v postaneje klateži. Nekateri se udi. najo pri kmetih za hlapce; ko pa niso več sposobni za delo, morajo od hiše in ostanke brez sredstev za življenje. Nimajo ne pokojnine ne zdravstvenega zavarovanja. Torej, kot kaže, so neporočeni borci v zelo slabem položaju.

Redne letne konference se ne udeležijo tudi zastopniki združenja borcev metliške občine. Navzočim je izčrpo pojasnil, kakšne pravice imajo in kako naj jih uveljavljajo.

L. SEGINA

SKUPŠČINE KRAJEVNIH ORGANIZACIJ NOB

Tudi v radovljjski občini gredo h koncu z občinskimi zbori ZB po krajevnih organizacijah. Za razliko od lanskega leta so zborov, na katerih so dominirala socialna vprašanja, so letošnji zbori veliko bolj vsestranski. K temu so prispevali poleg drugega tudi razmeroma uspešni ukrepi občinske skupščine za ublažitev najbolj perečih vprašanj. Čeprav je še veliko problemov, zlasti kar zadeva stanovanjske potrebe borcev, ne kaže prezreti pozitivnih rešitev v preteklem obdobju na območju občine Radovljica. Poleg ostalega je bilo dodeljeno 19 novih stanovanj. Za stanovanjsko izgradnjo je bilo v preteklem letu vloženo 52 milijonov S dinarjev, od tega 32 iz stanovanjskega sklada, 10 iz namenskih sredstev občinske skupščine in prav toliko tudi iz republiških sredstev. Vsa ta sredstva so porabljena za gradnjo, oziroma za kreditiranje gradnje in adaptacijo obstoječih stanovanj za borce. Kljub temu ostane še kar 53 neresenih zahtev, od tega 7 izrazito perečih, ki jih bodo skušali najprej izločiti.

Na občinskih zborih je bilo veliko razprave o spomeniški dejavnosti, pogrebi borcev in pri-

Zanimiva in koristna pobuda

Te dni po vseh krajevnih organizacijah ZB radovljjske in drugih gorenjskih občin poteka zanimiva akcija zbiranja dokumentarnih podatkov in gradiva o partizanskih enotah, ki so se med NOB borile na tem območju. Zastavljena je zelo široko-potezno, saj vključuje v sodelovanje vse preživele borce Prešernove, Gradnikove in Vojkove brigade, proslavljenega Cankarjevega bataljona, bataljona VDV, koroškega, škofjeloškega in jeseniško-bohinjskega odreda.

Pobuda ni nova. O zbiranju in dokončni ureditvi gradiva in dokumentov, ki naj bi služili za pisanje monografije, ki bo verodostojno prikazala vse potankosti o enotah in borbah, je bi-

lo že dalj časa govora. Nedavno pa so pri republiškem odboru osnovali tudi posebno komisijo, ki bo sistematično zbirala to gradivo in ga urejala.

Član te komisije za radovljjsko občino Albin Jensterle je povedal, da sklicujejo sektorske sestanke po večjih krajih v sodelovanju s krajevnimi odbori ZB, na katere vabijo vse nekdane borce omenjenih enot. Dosele so sklicali takšne sestanke v Bohinju, Radovljici in na Bledu. Udeležba je bila posebno v Bohinju in Radovljici zadovoljiva, slabša pa je bila na Bledu, kjer niso bili ljudje dobro obveščeni. Povsod je med preživelimi borci veliko zanimanja in pripravljenosti za to koristno pobudo.

Ker je med nekdajnimi borci veliko takšnih, ki bi sicer lahko veliko prispevali s svojimi podatki, vendar niso večši pisarnja, so se odločili, da bodo njihove pripovedi posneli na magnetofonski trak in iz posnetka izluščili vse ustrezne podatke za pisanje monografije. Ponekod so se obvezali sami člani krajevnih odborov, da bodo zbrali gradivo od članov organizacije in ga nato posredovali komisiji.

V začetku naj bi začeli tako, da bi v vseh krajih zbrali gradivo za vse enote, nato pa bi posameznim občinskim odborom le-to razdelili po enotah. Tako bodo v Kranju zbrali celotno gradivo o Prešernovi brigadi, v Škofji Loki o škofjeloškem odredu, v Trzinu o koroškem in na Jesenicah o jeseniško-bohinjskem odredu. V Radovljici so zadolženi za Cankarjev in VDV bataljon.

Prispevke za monografijo bodo avtorjem ustrezno honorirali iz skladov, namenjenih za ta namen. Kljub obilnemu poslu pričakujejo, da bo največji del monografije gotov že v letošnjem letu.

J. R.

Sporočilo naročnikom »TV 15«

V mesecu marcu bomo spet pobirali naročnino na običajen način, prek pošte. To pot za prvo polovico leta: po 800 starih ali 8 novih dinarjev.

Položnice bomo razposlali poštam brez predhodne primerjave s kartotekami naročnikov. Zato se utegne zgoditi, da bo položnica prišla tudi do tistih naših naročnikov, ki so v celoti ali delno že sami vplačali ali nakazali naročnino. Le-te prosimo, da nam v tem primeru položnice zavrnejo z oznako »plačano«; hkrati pa prosimo za blagohotno razumevanje, ker nam čas ne dopušta, da bi dvakrat letno primerjali kartoteko s položnicami.

Naročnino za prvo polovico leta smo zaokrožili na 800 starih ali 8 novih dinarjev, medtem ko bomo za drugo polovico leta pobirali le po 700 starih ali 7 novih dinarjev.

Tednik je — kakor vidite — razmeroma zelo poceni. Zato vas prosimo, da skušate pridobiti tudi znanje in prijateljstvo, da se naročite nanj. Za vsakega novega naročnika, ki nam ga javite, vam izplačamo 150 starih dinarjev provizije.

UPRAVA »TV 15«

Poizvedujemo

Prosimo vse tovariše-lice, ki so med drugo svetovno vojno bili v taborišču Remberk-Park Dortmund, v Zahodni Nemčiji, naj čimprej sporočijo svoje točne naslove na: PREDSESTVO ZBZ NOV SLOVENIJE, LJUBLJANA, BEETHOVNOVA ULICA 10.

Glavno je:

Izbrati prave ljudi

Vse prevečkrat je zgodovinska dejavnost v okviru ZB tista pastorka, za katero zmanjka sredstev. Zato lahko zdaj, malo manj kot enaindvajset let po končani vojni, marsikdaj z obžalovanjem ugotavljamo: kronike še ni, življenjepisov padlih in umorjenih ni...

Kako prijetno je človek presenečen, ko naleti na povsem drugačno stanje. To se mi je zgodilo na občinskem odboru ZBZ v Velenju.

V omari stoji za steklom vrsta lepo vezanih albumov. To so življenjepisni padlih borcev ter žrtev fašističnega nasilja, razdeljeni po krajevnih združenjih. Vsaka žrtev ima tam nalepljeno fotografijo in življenjepis. Če naknadno ugotovijo kakšne netočnosti, napišejo življenjepis znova in ga nalepijo na prejšnje mesto.

V podobnih albumih so tudi slike vseh spomeniških objektov v občini, zraven pa so opisi dogodkov, zaradi katerih so jih tamkaj postavili.

Pisanje občinske kronike gre tudi h kraju. Natisnili so tudi že prospekt za prodajo knjige. Imenovala se bo »Od vstaje do zmag«, izdajatelj je ZBZ velenjske občine, založnik pa »Obzorja« iz Maribora. Gradivo urejata Stane Terčar in Milan Ževart, oba znana zgodovinarja. Poleg tega bodo izdelali tudi krajevne kronike, ki bodo zlasti koristile šolam.

Pri občinskem odboru je tudi komisija za zgodovino, ki se redno sestaja. Zapisniki so vloženi v mapi, kjer so tudi drugi zapisniki. Po njih je lahko sklepati, da dela ta komisija sistematično, ne pa samo občasno.

Vsekakor pa je ZBZ v Velenju dosegla te uspehe, ker je znala za delo okoli zgodovine NOB v občini poiskati prave ljudi, jim priskrbeti sredstva in jim pomagati pri delu.

MP

Zaradi ponavljanja nevarnosti v našo škodo, zahtevamo člani ZB NOV, naj pristojni organi raziščejo, kdo je kriv, da se je to zgodilo in zakaj je to napravil. Naših otrok ne moremo zaupati vsakomur, želimo, da bi bili vzgojeni v duhu, za katerega smo se bojevali.

OSKAR VENTURINI

Dvoje meril

V vasi Tehovcu pri Medvodah živi kmet Janez Tehovnik. Med vojno je bil tri leta partizan, prav tako tudi brat, vsa družina pa je pomagala. Sadna sušilnica, ki je zraven stanovanjske hiše, je že stara. Ostrežje je trlo in nekega dne se je Tehovnik odločil, da ga bo popravil. Obenem pa bi rad sušilnico še dvignil za eno nadstropje ter tako pridobil prostor za popravilnico kmečkega orodja. Komunalni prispevek so mu naračunali na šišenski občini na okroglo 90.000 starih dinarjev. Tehovnik je prosil, da bi mu ta znesek znižali, ker ne uporablja nobenih komunalnih naprav, niti mu jih ne bodo nikoli zgradili. Tehovec je namreč uro in pol od Medvod, do tja vodi kolovoz, elektriko pa si je napeljal sam leta 1953.

Prošnjo so mu zavrnili. Vse bi bilo prav, morda bi Tehovnik tudi lahkega srca plačal tisto vsoto, saj ni morda tako velika. Toda po drugi strani se je zgodilo, da je uslužbenec Sklada za komunalno urejanje zemljišč občine Ljubljana-Siška M. J., ki ima že dvosobno stanovanje, garažo in avto, dobil ugodnost, ki gre po sklepu občinske skupščine samo borcev, ki niso v delavnem razmerju. Namreč, borci od leta 1941 do 1945 uživajo ugodnost, da jim plačilo komunalnega prispevka odloži na 20, oziroma 15, 10 ali 5 let. Med tem časom ga plačajo v rednih mesečnih obrokih. M. J. ni bil borec NOV, saj je bil takrat še otrok, pa so mu vseeno odobrili obročno plačevanje komunalnega prispevka za dobo 15 let. Tudi obvezne kavnice ni nikoli plačal...

N. N.

»Zakaj se pojavljajo težave prav tam,

KJER GRE ZA PRAVICE BORCEV?»

»Na naših sestankih se lahko res odkrito pogovorimo o vseh zadevah, ki nas te-
žijo, ali pa tudi samo zanimajo.« Tako je rekel eden od udeležencev skupščine voja-
ških vojnih invalidov krajevne organizacije »Milan Česnik« občine Vič-Rudnik v
Ljubljani. In res — beseda je na tej skupščini tekla o novem statutu ZZB NOV in
v tej zvezi o spremembi strukture organizacije, o ukinjenih ugodnostih invalidov v
mestnem prometu in pri RTV Ljubljana, a na račun uprav obeh delovnih organizacij
so prisotni izrekli marsikatero pikro pripombo.

Ko so razpravljali o regresu pri nakupu avtomobilov, do ka-
terege imajo pravico zaposleni
invalidi I. do VI. skupine, ki
imajo poškodbe na nogah, so
menili, da bi morala biti ta pra-
vica razširjena tudi na druge
invalidne te skupine.

V razpravi so se najdlje za-
držali ob posledicah gospodar-
ske reforme, ki v marsičem
prizadevajo prav borce in voja-
ške vojne invalide. Mnoge iz-
med njih namreč silijo v pred-
časen pokoj, s čimer le-ti niso
prizadeji samo gmotno, marveč
tudi moralno. Tisti, ki v takih
primerih odločajo, bi morali po-
misлити tudi na veliko politično
škodo, ki jo povzroča tako rav-
nanje z nekdanjimi borci. Na-
vedli so tudi konkretni primer
člana te organizacije, ki je —
čepprav je stoddosten invalid I.
skupine — konec lanskega leta
diplomiral za strojnega inženir-
ja, toda sedaj ne more dobiti
službe.

Udeleženci skupščine so tudi
odločno obsodili dejstvo, da se
je morala vdova po padlem bor-
cu, ki je hudo bolna in je kot
upokojenka tudi socialna zava-
rovanka, zdraviti na lastne
stroške v Rogaški Slatini, ker
ji komisija tega zdravljenja ni
odobrila. Navajali so tudi, da
gre v Rogaško Slatino na zdrav-
ljenje na račun socialnega za-
varovanja precej takih, ki ali
sploh niso bolni, ali pa so ne-
primerno manj bolni od ome-
njene vdove padlega borca.

Na koncu vsebinsko izredno
bogate in živahne razprave so
sklenili predlagati občinski
skupščini, naj tudi letos zago-
tovi v svojem proračunu sred-
stva za zdrav-eno okrepitev
socialno, šibkih borcev in voja-
ških vojnih invalidov.

Nekaj dni pozneje je imela
svojo letno skupščino tudi kra-
jevna organizacija ZB »Milan
Česnik«. Po vsebinsko bogatem
poročilu, prebranjem na tej
skupščini, se je razvila razgiba-
na, načelna in plodna razprava,
v kateri je bilo med drugim sli-
šati tudi take ugotovitve:

Imamo občutek, da se mora-
mo borci čedalje bolj boriti za
svoje pravice. Zakaj se poraja-
jo težave prav tam, kjer gre
za pravice borcev? Zakaj ni v
letošnjem občinskem proračunu
predvidenih nikakih sredstev za
gradnjo stanovanj za upokojene
borce? Zakaj slišimo povsod, ko
gre za pojasnjevanje gospodar-
ske reforme, skoraj v vsakem
stavku »če«? Ali naj to pomeni,
da ni pravega prepiranja o
o njenem uspehu, ako je vse
odvisno od takih »če«...

Napačno bi seveda bilo misli-
ti, da so prisotni postavljali
samo vprašanja. Ne! Govorili so
o priznavalnih, o kriterijih
pri priznavanju posebne dobe,
o pisanju kronik, o uspehih
predsedstva pri urejanju social-
nih zadev članstva itd. Pripo-
ročali so tudi, naj bi zdravi
člani obiskovali svoje bolne to-
variše; skrb za človeka naj bi
tako postala medsebojna član-
ska dolžnost in ne samo dolž-
nost odbora.

Razprava je pokazala, da je
izredno mnogo organizacijskih
in družbeno-političnih zadev,
ki zanimajo člane združenja
borcev, zato so predlagali, naj
bi odbor sklical med letom več
članskih sestankov. Sklicali naj
bi tudi skupne sestanke borcev
in vojaških vojnih invalidov, da
bi se pogovorili o tistih zade-
vah, ki zanimajo ene in druge.
Spričo dejstva, da organizaci-
ja združuje članstvo z območja

dveh krajevnih skupnosti, in
ker ima nad 700 članov, so skle-
nili ustanoviti posebno Zdrže-
nje borcev v krajevni skupno-
sti »Malči Belič«.

Iz obširne in bogate razprave
na obeh skupščinah se da skle-

NI DOČAKALA

Kako skrivnostna in neizprosna je igra usode!
Danes se vsi spominjamo Karla Destovnika-Kajuha:
danes mineva 22 let, odkar je ugasnilo življenje ča-
robnege vrelca iz Soštanja. In pet kratkih dni pred
dvaindvajseto obletnico njegove smrti je umrla tudi
njegova mati Marija. Vse leto, kot prejšnja, je s tes-
nobno radostjo pričakovala 22. februar, ko podobna
njenja Karlija oživi posebno močno. Zaman... Dne
17. februarja nas je zapustila za vedno.

Razgovor, ki smo ga zabeležili na obisku pri njej
samo teden dni pred njeno smrtjo, priobčujemo na-
mesto njenega nekrologa. Nismo vedeli, da bo to njen
zadnji razgovor; njene zadnje misli so bile posvečene
sinu Karliju, heroju naše revolucije. Ob koncu raz-
govora smo ji zaželeli še mnogo zdravih let. Samo
nasmehnila se je, kot bi nekaj čutila, pa ni hotela nič
reči. Pionirje je čakala z odprtim srcem, da jim na
22. obletnico Karlove smrti stisne roko in zaživi z
njimi. Toda ni jih dočakala...

pati, da se članstvo ZB in ZVVI
na tem območju zanimala za vse
pereče organizacijske in dru-
bene probleme, da aktivno so-
deluje v družbeno-politični in
gospodarski dejavnosti in da so
mnogi borci pomembni gradite-
lji novih družbenih odnosov in
vsestranskega razvoja.

V. M.

Vse, kar je imel, je tovariško
delil s prijatelji,« je povedala
Kajuhova mama.

Ko se je Karel vpisal na
celjsko gimnazijo, je našel sebi
sorodno dušo. Franc Primic,
prav tako pesnik, je postal nje-
gov najboljši prijatelj. Ves pro-
sti čas sta tičila skupaj, raz-
pravljala o bednem položaju
delavstva in mu v mislih ko-
vala boljše prihodnost.

Svoj prosti čas pa je mladi
Karel posvečal tudi športu. Ni
bil zamišljen, kakor mnogi dru-
gi pesniki in na obrazu se mu
je ponavadi zrcalila razposa-
jenost. Igral je nogomet, namiz-
ni tenis in odbojko, pa tudi ple-
sal je rad. Duševno hrano pa
je iskal v pesnikovanju, ki mu
je pomenilo največ, vse.

Karel in Franc sta bila istih
let. Primic žal ni dočakal začeta
obračuna z izkoriščevalskim
razredom. Njegov siloviti spo-
pad s krutimi dejstvi se je kon-
čal s samomorom, kateremu so

zelo napreden človek. Pomagal
nam je, da se je Karli vpisal na
gimnazijo v Mariboru.

Cepprav so Karli izključili
devet dni pred koncem šolske-
ga leta — takrat je obiskoval
6. razred gimnazije — je v Ma-
riboru s prav dobrim uspehom
končal razred, le vedenje je
imel »neprimerno«. Tudi v Ma-
riboru ni miroval; svoje plodno
delo je nadaljeval med mladi-
no. Zato ga je takratni režim,
ko je obiskoval 8. razred gim-
nazije, poslal v taborišče Iva-
njico. Vrnil se je po enem me-
secu. Policija je še budneje pa-
zila nanj. V tistih časih je na-
pisal pismo »Revolucija mora
uspeti«.

Razsulo stare Jugoslavije je
Karel pričakal v predzadnjem
semestru gimnazije. Maja 1941
so ga Nemci vtaknili v zapor
v Smartnem pri Slovenj Grad-
cu in ga po treh tednih izpu-
stili zaradi pomanjkanja doka-
zov.

Ogrožena je nadaljnja graditev stanovanj za borce

Na pobudo združenj borcev ljubljanskih občin je bil 12. fe-
bruarja pri predsedstvu ZZB NOV Slovenije sestanek predsedni-
kov in sekretarjev ZB ter predsednikov stanovanjskih komisij ZB
iz Ljubljane. Sestanku sta prisostvovala tudi predsednik ZZB NOV
Slovenije Franc Leskošek-Luka in sekretar Stane Bizjak. Raz-
pravljali so o reševanju stanovanjskega problema borcev.

Spričo dejstva, da so v letoš-
njih proračunih nekatere občine
v Sloveniji povsem izpušile
postavko za gradnjo stanovanj
za borce, druge pa so to po-
stavko močno skrcile, obstaja
resna nevarnost za nadaljnje
urejevanje stanovanjskih zadev
borcev, ki niso v delovnem raz-
merju. V razpravi, ki je bila
zelo živahna in stvarna ter pod-
prta z mnogimi dokazi, so pri-
sotni predvsem primerjali viši-
no sredstev, ki so bila v ta na-
men določena lani in prejšnja
leta, s sredstvi, ki so jih v pro-
računih ljubljanskih občin do-
ločili letos. Vsi diskutanti so ob
prenekanteriki pikri pripombi ugo-
tavljali, da bi reševanje stano-
vanjskega problema borcev po-
vsemem zaostalo, če bi ostalo pri
teh proračunskih zneskih, ki so
jih v ta namen občine predvi-
dele letos v svojih proračunih.
Še slabše pa je v tistih občinah,
ki teh sredstev letos niso vnesle
v svoje proračune. Tudi precej
podjetj je še, ki zapostavljajo

reševanje stanovanjskih zadev
borcev, članov svojih kolekti-
vov. Pri le-teh bi bilo treba
po miselnosti diskutantov uve-
ljaviti načelo: »Nobenega borca
ne smejo upokojiti, če mu prej
niso zagotovili stanovanja«.

Ker je zadeva zelo nujna, so
na sestanku sklenili poslati po-
sebno pismeno obvestilo o ce-
lotni problematiki Izvršnemu
svetu Skupščine SR Slovenije
s prošnjo, naj ali pismeno ali
na enem rednih sestankov sve-
tuje predsednikom občin, kako
v prihodnje urejati to zadevo.
Člani komisije za stanovanjske
zadeve borcev pri predsedstvu
ZZB NOV Slovenije so pristoj-
ne člane Izvršnega sveta Skup-
ščine SRS že opozorili na res-
nost položaja, toda v pismeni
vlogi naj bodo navedene vse
podrobnosti. Le-te naj služijo
kot dokazilo gradivo k zadevi,
ki terja poseg tega najvišjega
izvršilnega organa SR Slovenije
v njeno urejanje.

V. M.

»Medtem ko je bil Karli v
zaporu, sem se povezala z Zdrav-
kom Francetom, ki je bil tudi
zaprt. Njegova žena je Karlija
povezala s partizani. Še isto noč
po vrnitvi je Karli odšel proti
Trbovljam in Mrzlici, v Soštanj-
sko četo. Nadel si je partizan-
sko ime Kajuh. Gotovo vas za-
nima, odkod izvira to ime. Po-
vedala vam bom. Moj tast je
bil doma s Skornega nad Sošta-
njem. Tam pravijo postovkam
— teh je toliko, da včasih raz-
kopljejo strehe — tudi kajuh!«

Junija 1941 se je Karel po-
nesrečil na Mrzlici — nalomil
si je rebra. Ranjenega so pre-
nesli na Placarjev skedenj v
Soštanju. Zdravnik, ki ga je
obiskoval, se je zbal Nemcev,
zato so Karla prenesli domov.
Tu pa je Kajuhova mama, kot
pravi, preživela najhujše ure
življenja. Takole je povedala:

»Medtem ko se je Karli skri-
val pri nas doma, so gestapovci
odpeljali mojega moža, sina
Jožija in mene. Še poprej so
temeljito preiskali hišo. Vsak
trenutek sem pričakovala, da
bodo odkrili Karlija, ki se je bil
skrival v bunkerju v hiši. Tre-
nutki nepopisne tesnobe in ne-
gotovosti so minili. Gestapovci
so nas odgnali, ne da bi Kar-
lija odkrili, in zapečatili stano-
vanje. Naslednjega dne so nas
izpustili zaradi pomanjkanja
dokazov. Karlija je bilo treba
čimprej spraviti na bolj varno
mesto. Po šestih dneh se nam
je ponudila ugodna priložnost.
Pripravili smo mu ležišče v av-
tomobilu, med steklenicami pi-
va. Karli se je tako pripeljal
v Kranj, od tam pa je odšel v
Ljubljano, kjer je delal v ile-
gali. Takrat, ko je avtomobil
s Karlijem odpeljal izpred naše
hiše, nisem slutila, da Karliju
zadnjikrat želim srečno pot. Ne-
dolgo zatem sem dobila pismo,
iz katerega sem razbrala, da je
Karli 20. oktobra 1941 umrl v
bolnišnici v Polju. Odelja sem
se v črno. Šele čez pol leta sem
izvedela, da je živ. Toda tudi
po tej veseli novici ga nisem
nikdar več videla.«

Ko je bil Karel v Ljubljani
že preveč kompromitiran, je
23. avgusta 1943 odšel na Do-
lenjsko in se kasneje v Beli
krajini priključil 14. diviziji;
kmalu je postal član kulturne
skupine, ki je prirejala po Do-
lenjskem in Notranjskem mi-
tinge. S svojimi pesmimi je
dvigal borbenega duha sloven-
skih partizanskih enot. Na le-
gendarnem pohodu 14. divizije
se je izkazal z izrednim juna-
štvom.

»Ste upali, da se boste s Kar-
lijem srečali, ko je s Stinrajstom
prišel na Stajersko?« sem vpra-
šal Kajuhovo mamo. Dejala je:
»Ko je 14. divizija prišla na
Stajersko, je kmet Marolt prišel
povedat, da je Karli v Zavod-
njah. Bilo je na pustni torek.
Padal je sneg, pomešan z dež-
jem. »Ne hodite gor, mi je re-
kel Marolt. V Zavodnjah je bes-
nelo peklenško streljanje in sem
mislila, da ne bo ostal kamen
na kamnu. Na večer se je štab
zbral pri kmetu Banku. Prišel
je tudi Karel, da bi za svojo
kulturne »pridobil« kaj za pod-
zob. Nato je odšel k Zlebniku.
Ko se je vzpenjal po stopni-
cah, je neki borec zaklical:
»Švabi! Karel je stekel dol in
zadel ga je smrtonosna sovra-
znikova krogla.«

S Kajuhovo mamo sva ne-
kaj časa molče sedela, nato pa
je mama zahlipala:
»Za Karlijevo smrt sem iz-
vedela še isti večer. Nisem mogla
verjeti. Vsak dan, vsako uro
sem ga pričakovala, da se bo
vrnil, dokler ni prišel neki bo-
rec — že po osvoboditvi in —
začel pripovedovati o mojem
sinu. Ni me poznal, slučajno je
prišel v Sentjur ob Taboru, kjer
sem živela od decembra 1944 in
še nekaj dni po svobodi...«

Od tistih časov, ko je De-
stovnikova družina izgubila dva
sina — Jože je padel 15. febru-
arja 1944 — je minilo več kot
dvajset let. Pred 17 leti sta se
zakonca Destovnik preselila v
manjšo hišo, prav tako v Sošta-
njo. Leta 1951 je Kajuhovi ma-
teri umrl še mož. Ostala je sa-
ma. Pa vendar ne sama. Otroci
so jo pogosto obiskovali in vsak
dan je dobila vsaj eno pismo
včasih tudi deset in več. Za no-
vo leto je prejela 176 čestitk.
Pionirji so ji pisali: »Mama,
veste, stopamo po stopinjah va-
šega sina Karla in zavedamo se,
koliko žrtve je padlo za svo-
bodo.«

28

nekatero komisije ter pripravil
sestaneke bivših borcev brigade
v Sežani, kjer naj bi imela bri-
gada domicil.

V soboto, 12. februarja, se je
v dvorani občinske skupščine
Sežana zbralo okoli petindvajset
bivših borcev brigade. Med nji-
mi je bilo poleg Sežancev tudi
nekaj borcev s Koprškega in
Gorice, z one strani meje pa je
prisostvoval sestanku bivši ko-
mandant brigade Andrej Renar-

in primorske brigade »Srečka
Kosovela« s toplimi besedami
zadovoljstva pozdravili pobudo
predsedstva ZZB NOV Slovenije
in njegove komisije za razvija-
nje tradicij NOB, da se pripad-
niki bivših brigad in odredov
organizirajo posebej z ozirom na
potrebo reševanja mnogih nalog
ter povežejo z množično dejav-
nostjo ZZB domicilne občine.
Tako bodo mogli neposredno po-
magati v razvijanju in razširja-

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

...da motorizacija
še ni potisnila vseh mul
iz vojaških enot?

... Mulš (križanci kobilice in osla) in meže (križanci oslice in zrebčaja) že dolgo uporabljajo v vojaških enotah za transport orožja in opreme predvsem zaradi njihove vzdržljivosti, nezahtevnosti in dolgega življenja. Mule so bolj cenjene od mežgov, ker so večje in močnejše.

Ugotovljeno je, da te živali lahko prenašajo tovore, ki ustrezajo 33 odstotkom njihove teže, če je

Ali veste...

to na težavnem zemljišču, in do 50 odstotkom teže, če gre za premike podnevi in na ravnem zemljišču. To pomeni, da osli lahko prenašajo 30-70, mežgi 80-100 in mule 100-140 kg težke tovore.

Uporabljajo jih predvsem v planinskih in gorskih enotah. Američani so v boju z Japonci imeli vrsto takih transportnih enot, v vsaki pa je bilo po 150 mul in mežgov. Ze 1943. leta so ustanovili planinsko divizijo, v kateri so imeli 6.000-8.000 mežgov. Njihova 5. armada, ki se je borila v Italiji, je imela 11.000 mul in mežgov, britanska armada pa je v svojih enotah na evropskem in burmanskem bojišču imela 65.000 mul.

Mule so uporabljale tudi enote NOV, zlasti pa v Sloveniji, večjem delu Hrvaške, Črni gori in v Makedoniji.

Mule in meže so zadržali v vojaških enotah tudi še po drugi svetovni vojni. Tako na primer imajo italijanske planinske brigade po 1.329 mežgov vsake. Tudi nemške gorske divizije imajo, kljub vsej motorizaciji, posebno transportno četo s 130 mulami, ki pa jih — kot vse druge enote — po komunikativnem zemljišču prepeljejo kar s kamioni do kraja, kjer jih nameravajo uporabljati.

...kako so med drugo svetovno vojno gradili vojaška pristanišča?

Delo je šlo najhitreje od rok, če so v te namene uporabljali že prej pripravljene elemente.

Ob izkrcanju na francosko obalo poleti 1944 so zavezniški imeli dve vrsti takih pristanišč: tipa »Mulberry« in tipa »Gooseberry«.

Sestavni deli tipa »Mulberry« so bili elementi »Bombardons«, »Phoenix«, »Lobnitz«, »Whales« in »Beetle«. »Bombardons« je bil klen s plav velikosti 70 x 10 x 8 m, z gumijastimi cilindri in obtežen s 750 t betona. Potopil so ga na globlino 20 metrov nad morskim dnom tako, da ga je za kaka dva metra gledalo nad morsk gladino. S 29 takimi elementi so lahko napravili približno 2000 metrov dolga »nasip«, s katerim so valove ublažili za kakih 40 odstotkov in ki je omogočal prekladanje materiala z večjih na manjše ladje. Pred francosko obalo so takrat imeli 115 »Bombardons«.

Elementi »Phoenix« so bili kesoni iz armiranega betona. Največji izmed njih so imeli po 6.000 ton z velikostjo 70 x 13 x 20 m in s ploščadjo, na katero so postavili protiletalski top kal. 40 mm. Te elemente so z drugimi ladjami potegnili na ustrezen kraj, odprli ventile in jih potopili do deset metrov globoko. V normandijski operaciji so z njimi omejili kakih 5 kvadratnih kilometrov veliko površino in na tem prostoru je lahko hkrati razkladalo svoj tovar 12 srednjih in 7 ladij tipa »Liberty«.

Elemente »Lobnitz« so imeli ob obali kot pristane na ploščad za izkrcanje materiala, opreme in vozil z manjših ladij. To so bili pontoni velikosti 70 x 20 x 3,5 m, na vsakem vogalu pa so imeli trideset metrov dolge jeklene »noge«, ki jih je bilo moč dvigati ali spuščati in s katerimi so se pontoni oslanjali na morsk dno. Pristane te vrste pa so povezovali z obalo s posebnimi plavajočimi mostovi tipa »Beetle«, čeznje pa so potegnili krovne mostove »Whales«.

Zmogljivost pristanišča »Mulberry« je znašala 6.000 ton dnevno. Pristanišče tipa »Gooseberry« pa so uporabljali za »skladišče« desantnih in drugih manjših plovnih objektov. Napravili so ga tako, da so drugo ob drugo in pet metrov globoko potopili vrsto starih vojskih in vojnih ladij.

MINA orožje preteklosti in prihodnosti

Velike vojne ladje se prav nič rade ne približujejo nasprotnikovim obalam, zalivom in otokom. Včasih je to zaradi obalnega topništva. Že slavni angleški admiral Nelson je rekel, da je neumnost »topove na kopnem napadati s topovi na morju«. To v primeru, če je število topov na obeh straneh isto in če se tudi njihovi kalibri v glavnem ujemajo.

Povsem drugačen položaj pa nastane takrat, če ena stran z osredotočenjem večjega števila ladij doseže veliko premoč. V tem primeru, bi človek dejal, ni nobene ovire več, da se tako veliko ladjevje približa obalam in vdira v zalive. Vendar ni tako. V mnogih vojnah se je dogajalo, da je bila kaka vojna mornarica mnogo močnejša od druge, pa si le ni upala preblizu nasprotnikov obal.

MINA JE PREDVSEM OROŽJE ŠIBKEJŠEGA

Kaj je oviralo turške vojne ladje, da niso mogle po svoji volji gospodariti po Črnem morju, ko je bila moč ruskega vojnega ladjevja po izgubljeni krimski vojni 1877. leta zelo omejena? Takrat je turška mornarica bila nekajkrat večja od ruske. Kljub temu pa se Turki niso upali napasti niti enega ruskega pristanišča, niti niso mogli preprečiti prodora ruske kopenske vojske prek Donave v njenem spodnjem toku.

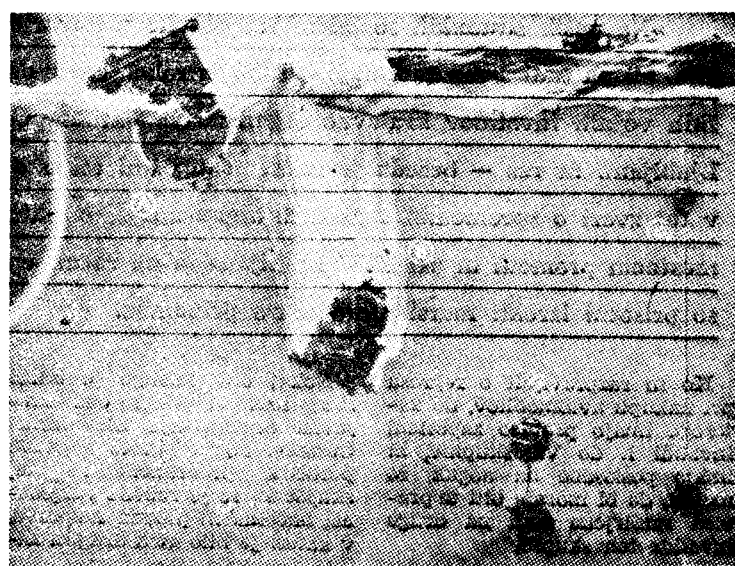
Odgovor na to vprašanje je zelo kratak. To so bile mine. Isto orožje je med prvo svetovno vojno tudi Britancem omogočilo napad na nemško ladjevje, ki se je skrivalo v svojih oporiščih. Zaradi min se tudi italijanska mornarica ni upala napasti ali izkrcati čet

na naših otokih in obali med kratkotrajno aprilsko vojno 1941. leta. Šele potem, ko je stara Jugoslavija kapitulirala in ko so Italijani prišli do načrtov minskih polj, so italijanske vojne ladje vplule v naša pristanišča, kamor pa so že pred njimi prišle sovražnikove kopenske enote.

Miné spadajo med najnevarnejše pomorsko orožje. To so velike morske pošasti, ki nepomično čakajo na svojo žrtev. Pred njimi niso varne niti največje ladje, z najmočnejšimi topovi in najdebelejšimi jeklenim oklepom. Prav zato to majhno in sorazmerno poceni orožje zelo ustreza predvsem manjšim državam.

PODVODNI SOD

Kdaj so prvič uporabili mino? To se je zgodilo 1777. leta v

Na sliki vidimo, kako spuščajo mino v morje: A — mina je padla v vodo; B — mina tone proti dnu; C — mina se je zasedla, jeklena vrva, na katero je privezana; D — mina je obstala v ustrežni globini.

Fotografija z vprašajem

V zvezi s fotografijo, objavljeno v 4. številki »TV 15«, smo prejeli še eno pojasnilo. Pisal nam je Lojze Stariha iz Črnomlja: »O fotografiji iz 4. številke našega lista navajam k pojasnilu Anice Mlasko še nekaj natančnejših podatkov. Slika predstavlja partizane-aktiviste in prebivalstvo iz območja bivšega rajonskega odbora OF Semič na pohodu v Črnomelj, na sprejem slovenske delegacije na II. zasedanju AVNOJ v Jajcu. Slika je nastala 2. februarja 1944 na cesti pri vasi Lokve, od Črnomlja oddaljeni 3 kilometre. Fotografiral je Jože Crnkovič iz Semiča. Na čelu kolone na levi strani sem jaz, na desni je Zan Skrinjar iz Črešnjevca, tedanji sekretar rajonskega komiteja KPS Semič, zastavonoša pa je bila verjetno Martina Jakša, sedaj zaposlena v Iskri v Semiču.« Bralce prosimo za podatke tudi k današnji fotografiji. Brčkone je nastala na Tržaškem ob osvoboditvi. Žene imajo na prsih zvezde kot znak partizank.

(Nadaljevanje in konec)

Oborožitev in oprema osvobodilnih enot

Za osvobodilne sile v Južnem Vietnamu velja ista ugotovitev kot tudi za vsa druga narodnoosvobodilna gibanja: oprema in oborožitev njihovih enot je zelo raznovrstna, največ je pa tiste, ki jo imajo sovražnikove enote. Borci imajo najrazličnejše orožje — od loka s puščicami in zastarele francoske puške do najmodnejše pehotne oborožitve ameriškega ali kakšnega drugega izvora.

Narodnoosvobodilne enote imajo, razen pehotnega orožja, tudi protitankovska sredstva, breztrajne topove kal. 57 in 75 mm, minometalce 60, 81, 82, 75 in 120 mm, protiletalske mitraljeze 12,7 mm, metalce ognja in gorske havbece 75 mm.

Borci znajo ravnati s tem orožjem in ga zato uspešno uporabljajo. Posebno to velja za minometalce, ki so v narodnoosvobodilnih enotah zelo priljubljeno orožje. Spomnimo se le, kako so z njimi uničili 21 strateških letal v oporišču Bien Hoa in 40 letal in helikopterjev v oporiščih Da Nang in Chu Lai. Takšne akcije povzročajo Američanom hude skrbi, saj morajo za zavarovanje objektov nameniti precejšnje sile.

Nekatere značilnosti delovanja osvobodilnih enot

V Južnem Vietnamu je po-buda v rokah narodnoosvobodilnih sil, čeprav imajo pred sabo močnega in bolje opremljenega nasprotnika. To pa zato, ker narodnoosvobodilne sile:

- hkrati napadajo na široki fronti;
- se neprestano aktivne in nenehno izvajajo ofenzivne akcije;
- njihove akcije so hitre in nepričakovane;
- se hitro osredotočijo, nato pa presenečajo sovražnika;
- sovražnika — njegove namene, sistem obrambe, način delovanja itd. — dobro poznajo;
- se dobro pripravijo za vsako akcijo; pripravljajo se

Načini delovanja narodnoosvobodilnih enot so zelo različni in jih spretno prilagajajo stvarnemu okolju. Najpogostje uporabljajo zasede, naskoke, napade, blokade, iznenadne prodore v sovražnikovo zaledje, kombinirane akcije iz obeh smeri, trdovratno obrambo itd. Zelo radi pa izsilijo premike sovražnikovih rezerv, ki jih pričakajo na prostem v zasedi in jih tam razbijajo ali uničijo.

Ce sovražnik na kakem ob-

MINA IN OBRAMBA BENETK

Prvo mino s kemijskim vžigalnikom so uporabili Rusi v krimski vojni. Njihova mina je

bombnikov. Zanimivo je dejstvo, da bombnike »B-52« s 4000 kilometrov oddaljenih oporišč na otoku Guanu uporabljajo celo za taktično podporo enot na bojišču. Vsak polet enega samega takega bombnika stane Američane 33.000 dolarjev, polet vsega vinga (polka) pa približno milijon dolarjev.

V Južnem Vietnamu so Američani ugotovili, da je sodobno letalstvo neučinkovito za napade na majhne in dobro prikrite

imela dve komori: spodnja je bila napolnjena s 35 kg črnega smodnika, zgornja pa je bila prazna, zaradi česar se mina ni mogla potopiti. Vžigalnik pa je bil kemijski. V posebni stekleni ampuli je bila mešanica kalijevega klorata in sladkorja, zraven pa žveplena kislina. Ko se je mina zadela ob ladjo, se je ampula razbila, žveplena kislina pa prišla v stik z mešanico in vžgala mino.

Zanimiva je minka ovira, ki so jo Avstrijci imeli med avstrijsko-italijansko vojno 1859. leta pred Benetkami. Avstrijski oficir Moritz Ebner je pred Benetkami spustil na morsk dno vrsto min, napolnjenih s po 225 kilogrami zelo močnega razstreliva piroksilina. Z opazovalnico na obali je povezal mine prek električnega kabla. Na obali so imeli posebno temnico, v kateri je bila na motnem steklu označena lega vsake mine posebej. Ko se je kaka italijanska vojna ladja dovolj približala mini, bi jo pognali v zrak.

Podobno minko oviro so 1876. leta med srbsko-turško vojno tudi Srbi spustili v Donavo pri Brzi Palanki, da bi preprečili prihod turških ladij iz smeri Vidina.

Prihodnjic:

Ruska dežurná mina — Rojstvo zloglasne magnetne mine — Od protidesantnih do atomskih min.

OBLIKE BOJA V JUŽNEM VIETNAMU

s pomočjo reliefov iz peska in glin ter objektov, napravljenih v naradni velikosti; priprave trajajo tudi po 15 in še več dni;

• taktično-operativne stopke spretno prilagajajo sovražnikovi sodobni tehniki.

Posebej je treba omeniti izredno učinkovito obveščevalno-ogledniško službo in sodobna sredstva za zvezo, s čimer preprečujejo presenečenja. Zato celo helikopterske enote ne morejo presenetiti osvobodilnih sil.

Kar zadeva inženirske ukrepe, posebno pozornost posvečajo strelskim jarkom, zakloniščem in podzemeljskim hodnikom. Vsaka enota, ko počiva, bo najprej izkopala zaklonišča. Zelo pa pazijo, da ne bi prihajalo do nepotrebnega osredotočenja enot v kakem kraju.

močju organizira ofenzivo, osvobodilne sile v sosednjih krajih takoj začno s hudimi napadi, da bi tako oslabil sovražnikov pritisk na sosednje enote. Napadajo predvsem ponoči, do bojev pa prihaja tudi podnevi.

Čeprav je glavni cilj napadov sovražnikovo vojaštvo (v oporiščih ali na prostem), je pomembna naloga narodnoosvobodilnih enot tudi kontrola nad komunikacijami. Pravijo, da nadzirajo že tri četrtnine vsega južnovietnamskega železniskega omrežja.

Obramba pred zračnimi napadi

V Južnem Vietnamu so v uporabi vse vrste letal in helikopterjev: od onih s propelerji do najmodnejših strateških

cilje. Zato morajo uporabljati — razen najmodnejših — tudi že zastarela letala s propelerji, konstruirajo pa tudi posebna »protiuporniška« letala. Ta letala imajo naslednje značilnosti: velik razpon hitrosti (od 47 do 520 kilometrov na uro), dva motorja, oborožena so s topovi, mitraljezi in bombami, imajo izvidniške instrumente (celo televizijsko kamero) itd.

Osvobodilne sile so dosegle pomembne uspehe in imajo velike izkušnje glede obrambe pred zračnimi napadi. Razen nenehne opazovanja zračnega prostora se izogibajo nepotrebnemu osredotočanju. V boju z letali in helikopterji množično uporabljajo pehotno oborožitev. Izmed protiletalskih sredstev imajo le protiletalski mitraljez

12,7 mm. Najbolj varne pred zračnimi napadi pa se čutijo takrat, ko so čim bliže sovražnikovim položajem.

S takimi in podobnimi ukrepi lahko nadoknadijo popolno sovražnikovo premoč v zraku. Čeprav nimamo natančnih podatkov o učinkovitosti vseh teh ukrepov, Američani priznavajo, da so jim osvobodilne sile uničile precej letal in helikopterjev.

Dosedanji rezultati vojne

V petih letih južnovietnamske vojne je saigonska vlada, po podatkih Narodnoosvobodilne fronte, izgubila kakih 550.000, Američani pa 10.000 vojakov (toda v 1965. letu so Američani, razen tega, izgubili še 19.200 vojakov). V istem času je bilo uničenih 2100 letal in helikopterjev, 2300 vojaških vozil, 100 plovnih objektov in zaplenjenih kakih 60.000 kosov orožja.

Izgube narodnoosvobodilnih enot nam niso znane, so pa vsakakor precejšnje.

Najbolj tragična pa je vojna za prebivalstvo. Sodijo, da je bilo ubitih 170.000 in ranjenih 800.000, v taborišča pa je bilo poslanih 500.000 Vietnamcev.

Vojna v Južnem Vietnamu postaja čedalje bolj totalna. Uporabljanje strupenih plinov ter drugih kemijskih in bioloških sredstev dovolj prepričljivo dokazuje, kako skušajo z vsemi mogočimi načini zadušiti osvobodilno gibanje. To pa je hkrati tudi dokaz slabosti zunanje intervencije in agresije.

Polkovnik
JANKO SKENDZIC

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

SPREMEMBA VOZNEGA REDA

Odslej volksdeutscherji niso bili več sami v vasi. Iz bunkerjev so jih varovali nemški vojniki, ki so čez dan imeli v zvniku mitraljez.

Po cesti proti Radincem in še naprej proti Sremski Mitrovici je vsak dan vozil rdeč avtobus. Ker se je bal partizanskega maščevanja, je njegov lastnik, neki volksdeutscher dobil stražo — dva nemška vojaka, ki sta ga spremljala na vsaki vožnji.

Brile, najboljši bорец našega bataljona, je vsak dan opazoval avtobus.

»Naj ne bom več Brile, če mu ne pokvarim voznega reda,« je dejal. »Da bi to le bilo takrat, ko bo v njem čimveč nemških oblastnikov.«

Nekega dne je nepričakovano prišel v štab odreda. Zaprošil je za dva pomočnika. Eden od teh naj bi bil šofer. Vsi so bili presenečeni. Čemu mu bo šofer? Brile pa ni hotel ničesar izdati.

»To je konspiracija. Nikar ne skrbite, to je moja stvar. Čas je, da se motoriziramo.«

Dali so mu dva borca. Zvečer so odšli iz taborišča in krenili proti vasi. Tam so se preoblekli v civilne obleke, nato pa se pripravili na akcijo. Briletova tovariša, Mićun in Ilija, sta imela nalogo, da se skrivata v pšenico ob cesti med Radinci in Sremsko Mitrovico in da mu priskočita na pomoč, ko se bo oglasila njegova pištola. Če pa se avtobus ne bi zaustavil, naj streljata v gume.

Ko se je zdanilo, je Brile že čakal na vaškem cestnem križišču pred gostilno, kjer je bila avtobusna postaja. Ker se je to dogajalo v času, ko so vasi bile polne sezonskih delavcev, je računjal, da ga ne bo nihče legitimiral. Navzlic temu pa je bil le previden.

Tokrat ga je spremljala sreča. Gostilničarja, ki je bil tudi

V sremski vasi Grgurevcih je živel precej volksdeutscherjev. Na njihovo ovrabo je 6. junija 1942 vdrla v vas nemška kazenska ekspedicija in postrelila kakih tristo srbskih mož, žena in otrok.

volksdeutscher, je bil obiskal neki nemški oficir, sedaj pa je odhajal nazaj v Sremsko Mitrovico in je pritegnil nase vso pozornost nemške straže. Brile se je pomešal med druge kmete in delavce, ki so čakali na avtobus. Skrbelo ga je, da ne bi kdo opazil njegove velike pištole »Steyr«, ki jo je imel za pasom. Bal se je tudi tega, da ne bi srečal kakega znanca in se z njim spustil v pogovor.

Tedaj je pripeljal avtobus. Šofer je izstopil, da bi, kot navadno, v gostilni popil svojo merico žganja, za njim pa sta krenila tudi nemška vojaka. Kmetje, med katerimi je bil Brile, so medtem napolnili avtobus, sprednje sedeže pa so pustili za pripadnike »višje rase«. Kmalu nato so vstopili še Nemci — dva vojaka, oficir in šofer. Šofer je od potnikov pobral voznino, pomahal z roko gostilničarju in žandarjem zraven njega ter pogladel motor.

Brile, ki je sedel tik za Nemci, je izza pasu izvlekel pištolo, si jo položil na kolena in jo pokril s klobukom. Kmetom, ki so to opazili, je zastal dih. Avtobus je bil že zunaj vasi. Brile je hladnokrvno dvignil pištolo in se bolj hladnokrvno pritiskal na petelina. Avtobus je obstal. Oficir in oba vojaka so ležali na tleh. Šofer je bil ranjen, vendar je poskušal iz zadnjega žepa izvleči pištolo, toda Brile je bil hitrejši od njega. Razorožil ga je. Kmetje so bledeli od strahu obsedeli mirno na svojih sedežih.

Medtem sta prihitela tudi že Mićun in Ilija. Avtobus je dobil novega šoferja. Kmetje so izstopili, nato pa so partizanski borci pometali mrtve Nemce na cesto, šoferju pa ukazali, naj leže na podvozila. Odpeljati so ga hoteli v odred, kjer naj bi kot neposredni krivec za pokol v Grgurevcih dobil, kar je zaslužil.

Mićun je obrnil avtobus in odpeljal nazaj proti Radincem. Pred gostilno so se vedno stali žandarji in gostilničar. Ko so kmetje zagledali avtobus, kako se vrača, so zaslužili nesrečo. Tudi takrat, ko so Nemci v Grgurevcih pobili toliko ljudi, je isti avtobus neprestano krožil gor in dol. Ko je pripeljal mimo gostilne, sta se skoraj hkrati ogla-

sili dve puški, takoj nato pa se je eden izmed žandarjev zgrudil na tla.

Onstran vasi je avtobus z glavne ceste zavil čez vas Surljam proti Fruški gori. Ko so kmetje v vasi zagledali avtobus, so se razbežali na vse strani, kajti prihod avtobusa je pomenil tudi prihod nacistov.

Avtobus pa se ni ustavil, temveč je peljal proti gozdu. Gozdne poti pa so bile zanj le preozke. Ustaviti se je moral, naši partizani pa so ga polili z bencinom in zažgali, medtem ko so ranjenega šoferja odpeljali s seboj v odred.

»Tu ga imate in mu sodite!« Ko se je Brile vrnil nazaj v našo desetine, smo pričakovali, da nam bo, kot navadno, natančno opisal potek akcije. Zmotili smo se.

»Avtobus ne vozi več... Spremenili smo mu vozni red,« je bilo vse, kar nam je povedal, nato pa si je pritegnil jermen na široki nemški bluzi in počasi krenil proti svoji opazovalnici.

Podrobnosti o terenskem vozilu »Pata«

Ni dolgo tega, kar so ameriškim kopenskimi enotami dobavili prva terenska vozila »PATA«, da bi jih ta preskusili.

Za nova vozila so značilne zrakom napihnjene gumijaste blazine, ki so pritrjene na gosenice. Pritisk zraka v teh gosenicah znaša le kakih 90 gramov na kvadratni centimeter. Če se vozilo giblje po trdem terenu, se gumijaste blazine prilagajajo površini, medtem ko na vodi in v močvirju preprečujejo, da bi se vozilo pogreznilo ali potopilo. Pritisk na tla znaša pri običajni obtežitvi vozila — 25 ton — le 180 gramov na kvadratni centimeter.

Motor deluje zelo hitro, vozilo pa se lahko giblje skoraj po vsakem zemljišču. Prav zato je to vozilo zelo primerno za ogledniško dejavnost v boju manjših enot na slabo dostopnem terenu. Zagodi neznatnega pritiska z zrakom napolnjenih blazin na tla je varno tudi pred minami, ki jih postavljajo proti tankom in kamionom. Enako dobro se giblje po suhem, kot plava na vodi. Lahko pa ga prevažajo tudi s transportnimi letali in helikopterji.

Na vozilu je dovolj prostora za deset oboroženih vojakov in še za prevoz raznega materiala, ki ga lahko nalože na ploščad nad gosenicami.

Ugani, če moreš

Pod tem naslovom nam je Dušan Vuković, rezervni podpolkovnik iz Kranja, poslal članek, v katerem opozarja na nekatere nepravilnosti glede izvajanja strokovnega programa z rezervnimi oficirji in podoficirji v Kranju.

Gre pravzaprav za taktično nalogo, ki naj bi jo vsak rezervni oficir ali podoficir samostojno reševal na podlagi splošne situacije in navodil, ki mu jih je poslalo predsedstvo občinskega ZROP. To je vsekakor pohvalno, kajti praktično delo je nedvomno uspešnejše od raznih predavanj, to pa tembolj, ker je predsedstvo predvidelo reševanje taktičnih nalog po rodovih vojske in službah. Zamisel je torej dobra, toda izvedba bo zaradi raznih poverstov in netočnosti v nalogi zelo težavna.

V nalogi za pehotne oficirje in podoficirje je predvideno, naj bi ti reševali nalogo v vlogi komandanta 1. bataljona, pri čemer pa ni povedano, kakšna je naloga tega bataljona in kateri rajon naj brani. Le kako naj potem rezervni oficir, ki bi moral reševati nalogo v vlogi komandanta bataljona, na podlagi tako pomanjkljivih podatkov ocenjuje situacijo in odloča o bojnem razporedu svojega bataljona?

Se huje pa je za rezervne podoficirje, ki naj bi — po navodilih predsedstva ZROP — reševali taktično nalogo v vlogi komandirja voda. Toda katerega voda? To v navodilih ni rečeno in je rezervnim podoficirjem prepuščeno, naj o tem sami odločajo, ne da bi jih seznanili o nalogi njihovega voda, okrepitevah itd.

V nalogi, ki jo je predsedstvo ZROP občine Kranj razposlalo svojim članom, so izpuščeni vsi datumi (o pripravljenosti za obrambo, kdaj bo komandant bataljona dobil okrepiteve itd.). Potemtakem komandant bataljona ne more vedeti, koliko časa ima za organiziranje obrambe, kar pa je eden izmed bistvenih elementov njegovega dela.

Skratka, taktična naloga, ki jo je predsedstvo ZROP občine Kranj razposlalo svojim članom, je tako nestrokovno sestavljena, da je velika večina rezervnih starešin pri najboljši volji ne bo mogla rešiti. To je velik spodrsrlaj, ki bo močno škodoval ugledu predsedstva, čeprav bi se mu zlahka izognili. »Kranju je namreč dovolj spo-

FOTO S PODPISOM

DEVETDESET »MACE-A« RAKET se bo junija pridružilo drugim raketnim izstrelkom, ki jih Američani že imajo v Zahodni Nemčiji.

INDIJSKI TANK, ki ga vidimo na sliki, je nekaj srednjega med britanskimi tankoma »Chieftain« in »Centurion«. Ima 37 ton, oborožen je s 105 mm topom, nanj pa lahko pritrjuje tudi protitankovske rakete »Swingfire«.

AMERIŠKO »PAC-STAR« VOZILLO, ki ga vidimo na sliki, je vsestransko: giblje se lahko skoraj po vsakem zemljišču, tudi močvirnem, je amfibijsko, prepeljati pa ga je moč tudi po zraku.

Na prednji straži

Vodstvo bataljona je že 24. septembra po svoji obveščevalni mreži zvedelo, da sovražnik pripravlja za naslednji dan pravo ofenzivo, s katero naj bi uničil vse partizansko gibanje na Primorskem. In res, 25. septembra se je začela prva nemška ofenziva v Slovenskem Primorju, trajala pa je — vsaj v Vipavski dolini — do 29. septembra. Iz 3. bataljona so v tej ofenzivi padli štirje borci, drugi pa so se v manjših skupinah ali vsak zase prebili mimo nemških položajev na svoje domove.

Ko pa so 15. oktobra ponovno objavili splošno mobilizacijo, je še istega dne krenila v partizane skupina 96 borcev, dan kasneje pa jim je sledilo še 83 vaščanov.

NASTANEK SABOTAŽNE SKUPINE VDV

V Vrtojbi so se že v prvih dneh oktobra 1943 lotili organiziranja AFŽ, ZSM in gospodarske komisije, ki so se v glavnem ukvarjale z zbiranjem živeža, obleke in obutve za potrebe partizanskih enot. Čeprav so Nemci imeli v vasi postojanko, so naši aktivisti mimo njih prevažali hrano in druge potrebščine iz Gorice na partizansko osvobojeno ozemlje. Seveda pa je vse to bilo tako prikrito, da Nemcem ni nikoli prišlo na um, da je vse to namenjeno partizanskim borbam.

Razen tega pa je bila vsa vas enotna kot en sam mož. Kmetje so kljub sovražnikovi navzočnosti redno oddajali živino, ki jim jo je predpisoval vaški odbor OF, klali pa so jo po zakonitih skednjih. Če je šlo za večje pošiljke, so jih iz Gorice dostavljali prek Vrtojbe naravnost v Bilje ali Renče. Nemci se jih s svojimi patroljami niso upali zasledovati, temveč so za njimi pošiljali izvidniško letalo »štorkljo«, ki je voznike obmetavalo z lahкими bombami ali pa obstreljevalo z brzostrelko.

Ko so 24. oktobra ustanovili okrajni komite KPS za Miren, se je ta nastanil — kljub nemški postojanki — kar v Vrtojbi. Tam je ostal do februarja 1944, ko se je preselil v Renče.

Konec 1943. leta je prišlo do ustanovitve sedemčlanske sabotažne skupine VDV (vojske državne varnosti), ki so jo bili sestavili iz pripadnikov VOS (varnostnoobveščevalne službe) in nekaterih držnih domačinov. Skupini, ki je sredi 1944. leta narasla že na kakih trideset borcev, je poveljeval Rozini Beč-Lojze. Kasneje sta — zaradi lažjega vodenja — nastali dve skupini: vojaškopolitična »Beč« (pod vodstvom Beča) in gospodarska »Car« (pod vodstvom Ivana Siliča-Carja).

Skupini sta delovali na sektorju Gorice, Vidma in Tržiča, izhodišča za skoro vse akcije pa so bile Renče, Bilje in Vrtojba.

RAZOROŽITEV ITALIJANSKE POSADKE

V začetku marca 1944 so se Nemci umaknili iz Vrtojbe, namesto njih pa so tja prišli italijanski republikanci. Nastanili so se v šoli. Njihovega šopirjenja po Vrtojbi pa je bilo kmalu konec. Štirje pripadniki sabotažne skupine VDV (Rozini Beč-Lojze, Branko, Stepančič-Slovenko, Ivan Silič-Car in Darko Silič-Igor) so namreč 12. marca pozno ponoči prišli pred šolo, razorožili italijanskega stražarja pri vratih in vdrlji z brzostrelkami v rokah v učilnice, kjer so spali drugi Italijani. Ze pri vratih so zavpili: »Mani in alto!«

Italijani se niso upirali in so se, napol mrtvi od strahu in oblečeni le v spodnje hlače, takoj vdal. Nato so drug za drugim začeli tarnati in prositi za milost, češ da imajo doma kup otrok in podobno. Njihovo jadikovanje se je naposled spremenilo v pravo tuljenje.

Partizanski borci so le nekako pomirili Italijane in jim naročili, naj se dobro oblečejo in oborože, ker gredo z njimi v partizane. Ko je bilo to storjeno, so se razvrstili v kolono — bilo jih je štiriinšestdeset — in pod varstvom štirih partizanov krenili čez Počivala na osvobojeno ozemlje.

Teden dni kasneje se je razvedelo, da se bodo v Vrtojbi spet nastanili Nemci, ki bodo imeli postojanko v šoli. Sabotažna skupina VDV je v zadnjem hipu prihitela v šolsko poslopje, znesla na kup leseno pohištvo, ga polila z bencinom in zažgala. Bil pa je skrajni čas, kajti v vas je že prihajala nemška enota. Ko je nemški oficir odprl šolska vrata, je vanj bruhal ognjen Slovenko, član sabotažne skupine, ki se je najdlje zadržal v šoli, se ni mogel več umakniti skozi vrata. Zato je skočil kar skozi okno. Nemci so ga sicer opazili in streljali za njim, zadeli ga pa le niso. Nemci so se nato vrnili, odkoder so bili prišli.

VRNITEV V NEMŠKEM AVTOMOBILU

V tistih dneh je nemška služba TODT s kakimi 200 delavci, ki so bili doma iz Gorice in bližnjih vasi, gradila ob letališču zaklonišča za letala in pot. Vodstvo gradbišča je imelo svojo pisarno v baraki ob cesti Vrtojba—Štandrež. Nekega julijskega dne pa sta se Beč in Slovenko, člana sabotažne skupine VDV, preoblekla v delavca in se mimo nemške straže približala baraki. Odprla sta vrata in s pištoľami v rokah prisilila administratorja k molku. Ta je bil tako prestrašen, da je bilo opozorilo povsem odveč. Medtem ko je Slovenko pazil, da ju ne bi kdo iznenadil, je Beč pobral iz predala 86.000 lir. Nato sta se kar najhitreje oddaljila. Nista prišla še prav daleč, ko se je pisar začel na ves glas dreti »Banditi!«. Bilo pa je že prepozno, kajti drznih partizanskih borcev ni bilo nikjer več.

Mesec dni kasneje so kakih sedemsto metrov stran od barake spet oprezovali trije pripadniki sabotažne skupine VDV: Beč, Car in Zibernik. Vsi trije so bili oboroženi z brzostrelkami. Tedaj so se mimo njih pripeljali z osebnim avtomobilom člani neke nemške komisije. Naši borci so jih obsuli s takim ognjem, da so spravili v smrtni strah ne le njih, temveč tudi delavce in njihove stražarje, ki so se razbežali na vse strani. Na cesti je ostal le prazen avto. Naši trije borci so izkoristili priložnost, sedli v avto in se skozi Vrtojbo odpeljali na Cukelj in še dlje na osvobojeno ozemlje.

IZDAJALEC

Jože Škifo je v letih pred začetkom druge svetovne vojne veljal v Vrtojbi za zelo slabega fanta. Zato so se vaščani na vso moč začudili, ko so zvedeli, da ga je monsinjor Brumat iz Sempetra sprejel v goriško semenišče. Kdorkoli je poznal Jožeta še iz otroških let, si ga ni mogel predstavljati oblečenega v dolgo črno haljo ter z rožnim vencem in mašno knjižico v rokah.

Kmalu po razpadu fašistične Italije je Jože Škifo zapustil semenišče in se prijavil v narodnoosvobodilno vojsko. Ponudil se je za obveščevalca, češ da kot bivši semenišnik lahko na tem področju doseže velike uspehe. Sprejeli so ga za obveščevalca.

Sprva se je Jože Škifo dobro izkazal in je iztaknil marsikaj, kar je bilo drugim obveščevalcem nedosegljivo. Kasneje so ugotavljali, da so njegovi podatki že zastareli in zato večinoma neuporabni. Kljub temu pa so ga še nadalje imeli za enega izmed najboljših obveščevalcev.

Stirinajstega aprila 1944 so ga poslali v Sovodnje ob Soči, kjer je bila nemška postojanka, da bi pripravil neko sabotažno akcijo. Kasneje so ugotovili, da ni šel naravnost v Sovodnje, temveč je najprej zavil k monsinjorju Brumatu, se z njim posvetoval, nato pa šele krenil v Sovodnje. Ko se je zvečer spet vrnil, je povedal, da je v Sovodnjih vse uredil in da bo skupino, ki naj bi izvedla akcijo, počakal naslednjega dne ob šestih zjutraj ob cesti, ki pelje iz Štandreža v Sovodnje.

Za akcijo se je prostovoljno javilo vseh sedem pripadnikov skupine, čeprav so zadostovali le trije. Zato je komandir moral sam odbrati borce, ki naj bi krenili na to nalogo. To so bili Orland, Santin in Mladovan.

(NADALJEVANJE PRIHODNIJČ)

FRANCIJA:

niti Washington niti Moskva

Odnosi med Francijo in Nemčijo imajo dolgo zgodovino. Naša generacija ve za prvo in drugo svetovno vojno — obe je začel Nemčija. Trikrat v zadnjih treh generacijah so nemške čete vtrle na francosko ozemlje. Leta 1940 so prodrlje prav do španske meje.

Po vojni so Francozi in Nemci vzpostavili most čez Reno, začeli so govoriti o veliki Evropi — združeni zahodni Evropi. To je bilo razdobje, ko so se veliki državniki Maurice Schuman, Alcide de Gasperi, Paul-Henri Spaak in drugi navduševali za evropsko federacijo. Bili so polni visokih idealov, nato se je, kakor vedno, navdušenje poleglo.

Združena zahodna Evropa je danes torzo. Imamo dve organizaciji: skupni evropski trg in pa združenje svobodne trgovine. Obe imata predvsem gospodarsko vsebino — združena zahodna Evropa je še daleč.

Se odnosi med Francijo in Zahodno Nemčijo so se precej ohladili. Ni več tistega sodelovanja kot je bilo, ko je bil še kancler stari Adenauer. Sodelovanje med Parizom in Bonnom je imelo protisovjetsko noto. Zdaj, ko se de Gaulle odpravlja v Moskvo, je ta ost popolnoma otopela in bo še bolj.

De Gaulle brani v zunanji politiki široke poglede, Bonn vodi ozko nemško politiko. Nemško vprašanje skuša rešiti s pomočjo Zahoda, ne pa v sporazumu med Vzhodom in Zahodom.

Ondaj je predsednik svobodnih demokratov Erich Mende dejal, da bo nemško vprašanje rešeno v petnajstih ali dvajsetih letih. Perspektiva res ni rožnata, Nemci se tega dobro zavedajo.

Rešitev nemškega vprašanja ne bo začetek evropskega sporazumevanja, marveč le še pika na »i«. Ko bo sedanja napetost med vzhodnimi in zahodnimi državami popustila, tedaj bo šele prišlo na vrsto to vprašanje.

De Gaulle je med razgovori z Erhardom, zahodnonemškim kanclerjem, izjavil, da bo v Moskvi načel tudi nemško temo, vendar bo težje razgovorov povsem drugje. De Gaulle ve, da čas za združenje Nemčije še ni prišel in se dolgo ne bo.

Francija vodi veliko, svetovno politiko, de Gaulle želi dati Franciji staro ime. Francija še vedno čuti, da so jo zavezniški potpisniki na stranski tir. Francoska vlada ni sodelovala na nobeni pomembni konferenci med vojno. Njenih predstavnikov ni bilo ne na konferenci v Casablanci ne v Kairu, Teheranu, na Krimu

Politični obzorik

in v Potsdamu. De Gaulle je bil med vojno v stalnih stikih s Churchillom in Rooseveltom, vendar z njima ni mogel najti skupnega jezika.

Rehabilitacija Francije je bil dolg in zapleten proces. Šele ko se je francoska vojska umaknila iz Indokine in Alžirije, so francosko ime začeli izgovarjati s spoštovanjem. Z umikom iz Alžirije in Afrike Francija ni nič izgubila — nasprotno, dobila je.

Arabske države so bile spet pripravljene navezati diplomatske stike s Francijo. Latinska Amerika vidi v Franciji svojega prijatelja. Zakaj? Ker bi se želela orestri prevelike odvisnosti od Amerike in bi lahko manevrirala med Washingtonom in Parizom. Predstavniki jugovzhodne Azije so pozdravili francoski predlog o nevtralizaciji tega dela Azije in o mirni rešitvi vietnamskega vprašanja.

Hkrati z vse vidnejšim uveljavljanjem v svetu je Francija okrepila tudi temelje svojega gospodarstva. Po uradnih podatkih je zdaj življenjski standard v Franciji bolj kot v Združenimi državami. Glede bruto dohodka je na četrtem mestu, za ZDA, Zahodno Nemčijo in Veliko Britanijo. Kdo bi lahko to pričakoval v tistih kritičnih dneh alžirske krize, ko je bila usoda Francije tako negotova!

Kdo ima večjo korist od medsebojnega sodelovanja: Pariz ali Bonn? Na to vprašanje sploh ni mogoče odgovoriti. Pariz bi brez Bonna veliko manj pomenil v Evropi, Bonn pa bi prav gotovo težje vzdržal pritisk sovjetske diplomacije.

Danes ob partnerja nista več tako potrebna drug drugemu. Pariz je navezal žive trgovinske stike z državami Vzhodne Evrope, de Gaulle bo letos poleg Moskve obiskal najbrže še nekaj drugih prestolnic vzhodne Evrope. Horizonti Francije so širši.

Bonn pa se, nasprotno, zdaj vse bolj približuje Londonu in Washingtonu. Stari Adenauer je bil še pristaš profrancoske usmeritve, novi kancler Erhard pa meni, da lahko Washington in London nudita zahodnonemški republiki večjo diplomatsko podporo kot Pariz.

De Gaulle in Adenauer sta delala skupaj, de Gaulle in Erhard pa ne najmeta več skupnega jezika. To so pokazali vsi zadnji sestanki, po zadnjih razgovorih v Parizu pa sploh niso objavili nobenega uradnega sporočila.

Francija meni, da za obrambo in varnost zahodne Evrope ni več potreben atlantski pakt, vsaj ne v sedanji obliki. Zatrjujejo, da bo francoska vlada leta 1969 odpovedala pakt. V Parizu menijo, da bi bili francoski interesi dovolj zaščiteni tudi z dvostranskimi vojaškimi sporazumi. Atlantski pakt, vsaj v sedanji obliki, je poosebljenje ameriške oblasti v Evropi.

Zahodna Nemčija je za to, da ostanejo ameriške čete še nadalje v Evropi. Nemški obrambni minister Hassel je ondan izjavil, da je Evropa še vedno središče hladne vojne. Kdor spremlja dogodke po svetu, bo lahko koj ugotovil, da to ni res. Na prvih straneh svetovnega tiska so že dolgo let dogodki v Aziji. Tu živi skoraj 60 % svetovnega prebivalstva, interesi velikih držav se križajo v Aziji, Evropa je samo periferija velike azijske celine.

Koj ko se je pojavila vest, da bo de Gaulle obiskal Sovjetsko zvezo, je zavladala v Bonnu nervoza. Prijateljstvo med Parizom in Bonnom je bilo doslej hrbenica francoske evropske politike.

Misli de Gaulle na obnovitev stare zveze Pariz—Moskva? so se vprašali zaskrbljeno v Zahodni Nemčiji. Ni nobenega povoda za alarm, kadar koli se pojavijo vesti, da bo šel de Gaulle v Moskvo — je izjavil ugleden bonski politik.

De Gaulle je bil zadnjič v Sovjetski zvezi decembra 1944. Tedaj sta Francija in Sovjetska zveza podpisali sporazum o dvajsetletnem prijateljstvu. Ko je bila po vojni Zahodna Nemčija sprejeta v atlantsko zvezo, so Sovjeti ta sporazum odpovedali.

Leta 1960 je Hruščov obiskal Francijo, povabil je de Gaulle v Sovjetsko zvezo. De Gaulle se je šele letos odločil, da obišče Moskvo. Je v tem kaj senzacionalnega, se sprašujejo trezni opazovalci v Bonnu.

Francija odpira vrata na vse strani. Njeno geslo je: niti Washington niti Moskva. Nemška karta za Pariz ni več važna. Svet je velika šahovska deska, tu ni ne Vzhoda ne Zahoda.

M. O.

FILM IN NOB

Filmska umetnost je eden pomembnih načinov za obujanje in negovanje tradicij NOB in revolucije. Z željo, da izvemo kaj več o vlogi in pomenu filmskega zapisa naše polpretekle zgodovine, sem obiskal tovariša Dušana Povha, znanega režiserja dokumentarnih filmov in predsednika odbora za film pri komisiji za razvijanje tradicij NOB in revolucije.

● Kakšne so vaše misli ob dosedanjem zapisu NOB in revolucije na filmskem traku?

— Zapisovanje NOB se razteza na dokaj široko področje filmske dejavnosti. Zapis so lahko povsem dokumentirani; srečujemo se tudi z zapisi, ki so verodostojni rekonstrukcijski dogodki, NOB pa lahko spoznavamo tudi preko povsem svobodnega oblikovanja v tinitniški ali igranem filmu. Najprej nekaj besed o dokumentarnem zapisu. Menim, da vse do danes nismo našli odgovornih ljudi, ki bi skrbeli vsaj za evitiranje tistega, kar je bilo posnetega v času NOB. To naj bi bila dolžnost muzejev NOB ali vsaj ene-

Dušan Povh

ga muzeja NOB v Jugoslaviji. Muzej zbira najrazličnejše dokumente in muzejci želijo vedeti, zakaj so se ustavili pri fototeki in niso stopili korak naprej do filmske dokumentacije. Mar ne bosta čez čas prav zvočni zapis in živa slika najbolj zgovorni razstaveni predmet?

● Pravite, da bi se zdaj z dovolj vsaj z evidentiranjem filmskih zapisov. Kako naj bi organizirali to delo?

— Građiva — filmski zapisi so toliko, da bi en kustos potreboval več let, če bi ga hotel vsega zbrati. Pomisliti moramo — če se omejimo na slovensko ozemlje — da pri nas niso snemali le Jakac, Škodlar in Viršek (ta tri imena ponavadi slišimo iz rokavov), marveč še vrsta amaterjev in vojniških dopisnikov naših zaveznikov in okupatorjev. Filmski arhivi v Moskvi, Londonu, v ZDA, Rimu, Berlinu, Budimpešti in drugod so še povsem nedotaknjeni.

● Kako naj bi potekal proces filmske rekonstrukcije dogodkov iz NOB?

— Želim pa verodostojni rekonstrukciji pomembnih dogodkov bi ne bilo težko ustreči. Specializirani strokovnjaki — kustosi muzejev, naj bi ob pomoči in sodelovanju najširšega kroga ustvarjalcev NOB in drugih, ki se ukvarjajo s tematiko NOB, predlagali građivo, primerno za filmski zapis. Realizacijo bi prevzele filmske hiše in režiserji. Najti bi bilo treba tudi tistega, ki bi dal finančna sredstva, sicer bi ostali na tem področju le pri željah.

● Imajo ustvarjalci dokumentarnih in igranih filmov dovolj spodbude? Kakšne?

— Odbor za film pri komisiji za razvijanje tradicij NOB in revolucije ima na voljo nekaj sredstev, namenjenih za stimulacijo scenarijstov pri zbiranju građiva za scenarije s tematiko NOB. Poleg tega imajo slovenski filmski umetniki možnost prejeti epa izmed »nagrada vstaje slovenskega naroda«, ki jih bo predsedstvo ZZZB NOV Slovenije letos prvič podelilo za že ustvarjena dela. Torej, o prešibki stimulaciji partizanskih filmskih ustvarjalcev ne moremo govoriti. Pri tem pa imajo producenti svoje težave: okus publike, ekonomski račun...

● Načrti vašega odbora?

— Že pred letom dni smo sestavili načrt o realizaciji ciklusa 10 do 12 kratkih filmov, s katerimi bi sistematično zajeli dejavnost narodnoosvobodilnega gibanja na Slovenskem. Filmi naj bi spregovorili o partizanskih enotah, ilegalcih, zapornikih in interniranih, o zdravstvu, tisku, kurirjih, glasbi, o literarnih in glasbenih umetnikih. Skratka, vsa, ki bi si ciklus ogledal, bi dobil dokaj zaokroženo sliko o tem, za nas nadvse pomembnem zgodovinskem obdobju. Nekaj tovrstnih filmov je bilo izdelanih še pred leti (Partizanska bolnica, Partizanski tisk ipd.), nekaj smo jih videli lani (Partizanska grafika. Pesem borb in zmag, Prekomorci). Zdi se mi, da leti preveč izražajo osebnost avtorjev s tem pa ne mislim, da so stali. Menim, da zahteva izdelava ciklusa, o katerem sem pravkar govoril, poseben redakcijski odbor ali vsaj redaktorja, ki bi skrbel predvsem za enotnost oblikovanja. Tako bi dobili filme, izdelane po naših željah in za naša potreba. Tovrstne filme pa producenti uvrščajo v kategorijo naročil. In spet smo pri denarju...

Po najnovejših navodilih in pravih filmskega sklada SRS bodo za sredstva za filmsko ustvarjanje tekmovali tudi avtorji-posamezniki. Morda bi našemu odboru kazalo objaviti nagradni natečaj za scenarije na teme načrta o omenjenem ciklusu. Z najboljšimi bi konkurirali za sredstva pri skladu.

● Slovenski igrani filmi s tematiko NOB? Jih nimamo premalo?

— Pravzaprav ne. Seznam filmov, ki črpajo snov iz NOB in revolucije, je še kar obširen: Na svoji zemlji (F. Stiegl), Trst (F. Stiegl), Trenutki odločitve (F. Cap), Dobri stari piščin (F. Kosmač), Kala (A. Heng), Dolina miru (F. Stiegl), Tri četrtine sonca (J. Babič), Spiljon X-25 (F. Cap), Veselica (J. Babič), Balada o trobenti in oblaku (F. Stiegl). Ne ječi, Peter (F. Stiegl). Viba film zopet pripravljajo nova dela. Že več kot eno leto tekó priprave za scenarij za film Mesto za žico, ki bo gledalcu prikazal osvobodilno gibanje v okupirani Ljubljani. Avtor scenarija je pisatelj Smiljan Rozman, režiral pa naj bi Jane Kavčič.

Če si na kratko osvežimo spomin na slovenske igrane filme s tematiko NOB, ugotovimo, dokajšno spremembo pri oblikovanju: začetki slovenskega filmskega ustvarjanja so bili usmerjeni k dokumentaciji, kasnejši filmi pa se bolj nagibajo k posamezniku, človeku in njegovim stiskam.

● Zadnje čase je slišati kritične pripombe na račun avtentičnosti filmov s partizansko tematiko. Kakšno je vaše mnenje o tej stvari?

— Očitno gre za nesporazum pri razmerju med igranim filmom in avtentičnostjo. Igrani film in avtentičnost — vselej in za vsako ceno — to dvojico običajno ne gre skupaj. Če bi želeli neke dogodke prikazati popolnoma verodostojno, bi ga morali rekonstruirati v vseh podrobnostih, ne da bi katerikoli stvar izpustili. Na primer: izboženje slovenske zastave na zvoniku frančiškanske cerkve med italijansko okupacijo (aktivist Kopecky) bi zahtevalo, kar 18 ur filmskega predvajanja. Pri igranem filmu določena pravila dramaturgije zahtevajo odstop od popolne verodostojnosti dogodka. Poleg tega ustvarjalec igranega filma želi povedati svoje misli in se poslužuje avtentičnih dogodkov le v taki meri, da zadosti svojemu primarnemu hotenju.

● K čemu bo slovenska filmska umetnost težila v prihodnosti pri izdelavi filmov s tematiko NOB?

— Kaj zanima avtorje, o čem razmišljajo, kaj bi želeli izpovedati, ne vem, dokler ne preberem scenarija. Rozmanovega sem že omenil, drugih ni. Mislim pa, da bodo avtorji posegali po različnih motivih. Dokumentarnost bo verjetno sekundarnega značaja: na prvem mestu bo človek v določeni situaciji, človek s svojim značajem, nagibi, problemi.

● Delež mladih avtorjev pri ustvarjanju filmov s tematiko NOB?

— Čas NOB in revolucije je zakladnica najrazličnejših človekovih hotenj in čustev, od silovitosti borbe za obstoj do nežnih odtenkov prijateljstva in ljubezni ter građitve človekove notranjosti, zakladnica, iz katere bodo jemali tudi mladi, čeprav mlajše avtorje bolj zanimata sedanjí čas in problematika, ki jo najbolj poznajo. In še en možni stik mladih filmskih ustvarjalcev z NOB in revolucijo moram omeniti: če avtor misli, da bo svoj problem, ki ga namerava osvetliti v filmu, bolje pojasnil tako, da ga postavi v polpreteklost, bo to storil. Posebno rad se bo poslužil NOB in revolucije. Že

Leksikon prijateljev Jugoslavije

Pričakujejo, da bo prvi zvezek biografsko-bibliografskega leksikona pisateljev jugoslavije pripravljen za tisk že v letošnjem letu. Pri tem obsežnem delu, ki bo končano do leta 1970, sodeluje okrog 200 strokovnjakov iz kulturnih središč vseh naših republik. V štirih zvezkih leksikona bodo podatki o življenju in delu pisateljev vseh narodov in narodnosti v Jugoslaviji od IX. stoletja do leta 1964. Prvi tovrstni jugoslavanski leksikon bo še posebej koristil literarnim zgodovinarjem, profesorjem in študentom.

Borkam in borcem XII. SNOUB!

Stalni odbor XII. SNOUB vabi vse nekdanje pripadnike te brigade, da se zanesljivo udeležijo važnega zborovanja, ki bo v nedeljo, 27. februarja ob 9. uri v domu JLA v Novem mestu. Pogovorili se bomo o problemih, ki vas tarejo in o zgodovini XII. brigade. Vabljeni so predvsem tovarišice in tovariši z Dolenjskega.

STALNI ODBOR XII. BRIGADE

Lado Ambrožič-Novljan:

»Partizanska protiofenziva«

Pred kratkim je zavod »Borec« izdal knjigo s tem naslovom, za katero je avtor dobil leta 1964 Kajuhovo nagrado.

Kdo je Lado Ambrožič-Novljan, stari partizani najbrže več ali manj dobro vedo. Pred vojno je bil učitelj. Član Osvobodilne fronte je postal že l. 1941. Junija je po sklepu glavnega poveljstva kot član okrožnega odbora OF za Novo mesto odšel v NOV in postal komisar V. grupe odredov. Septembra istega leta je postal komisar Gubčeve brigade, nato pa njen komandant. Zatem je bil namestnik komandanta Dolenjske operativne cone, načelnik organizacijskega oddelka glavnega štaba, komandant Alpske operativne cone, komandant 9. korpusa in načelnik glavnega štaba. Ravnal ob nesreči z minometalcem, ko se je ponesrečil Franc Rozman-Stane, je bil potem do konca vojne po bolnišnicah. Po vojni je končal višjo vojno akademijo, bil njen načelnik, namestnik komandanta jugoslovanskega vojnega letalstva in načelnik civilnega letalstva, zdaj pa je kot upokojeni generalmajor spet doma v Ljubljani.

Kakšne so odlike »Partizanske protiofenzive«, najnovejše knjige zavoda »Borec«? Slovenci kot izrazito nevojaški in miroljuben narod nimamo preveč vojskovodij, ki bi pisali svoje spomine ali razčlenjevali razne bitke in vojne. Dosedanja dela s področja vojaške zgodovine in NOB so bila vse preveč kronike, suha naštevavanja dogodkov in dejstev. Ambrožič pa je smelo podal tudi analize in ocene posameznih dogodkov, napak in uspehov, posrečenih prijemov in očitne smole.

Čas, ki ga je zajel Ambrožič s svojim opisom, je razdobje med veliko italijansko poletno

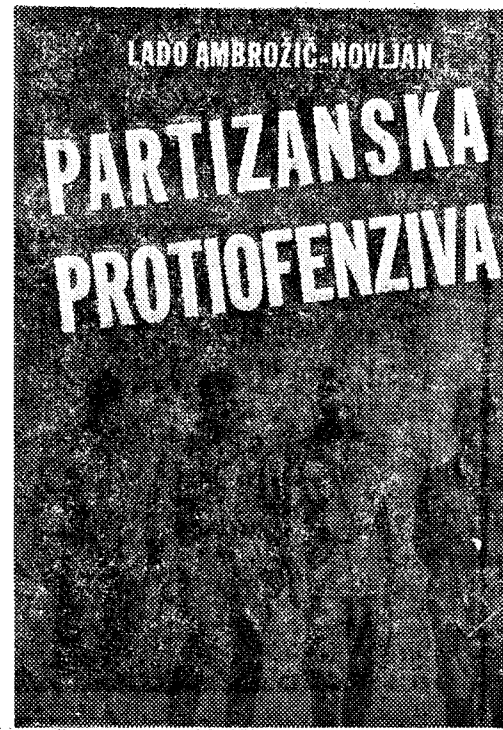
ofenzivo leta 1942 in bojem pri Jelenovem žlebu. Točneje rečeno, razdobje med 26. novembrom 1942 in 26. marcem 1943. Operativno območje je Dolenjska, Notranjska in del Hrvaške, kjer so se bojevale enote Dolenjske operativne cone, to se pravi prve štiri slovenske brigade (Tomišičeva, Serčerjeva, Gubčeva in Cankarjeva) ter Vzhodno in Zahodno-dolenjski in Notranjski odred.

Ta čas pomeni za našo osvobodilno vojno temeljit prelom, prehod iz nižjih v višje oblike. Odredi so bili bolj ali manj obrambne enote, brigade pa napadalne. To razdobje je pomnilo ne le to, ampak tudi prehod od gverilskega v manevrsko vojskovanje, pa tudi naj-

bolj učinkovito in hitro šolo za naše poveljnike in komisarje. V tem obdobju je naše narodnoosvobodilno gibanje prestalo začasno krizo, ki je nastala zaradi sovražne ofenzive in porjava bele garde v našem gibanju poleti in jeseni 1942. Zaradi naše protiofenzive so morali belogardiisti v zavetje italijanskih postojank. Padlo je več italijansko-belogardiističnih postojank, v manevrskih spopadih pa se je izkazala popolna premoč naših brigad.

Knjiga »Partizanska protiofenziva« je pisana poljudno in živahno, zato jo bo bralec lahko z užitkom prebral in se seznanil s tem važnim in usodnim razdobjem naše osvobodilne vojne.

MP

Knjiga Lada Ambrožiča-Novljana Partizanska protiofenziva ne vsebuje samo spominov enega izmed voditeljev partizanskih enot, pač pa tudi analizo partizanske vojaške strategije

KULTURNI RAZGLEDI

Vstaja jugoslovanskih narodov

Založba Vojno delo v Beogradu je v letih 1959-1963 izdala v šestih knjigah zbornik okoli 500 prispevkov, ki obravnavajo vstajo jugoslovanskih narodov. Ta zbornik z naslovom Vstaja narodov Jugoslavije 1941, obsegajoč okoli 5400 strani, sta pripravila iniciativni odbor s predsednikom Koco Popovićem na čelu in uredniški odbor Vojnega dela z odgovornim urednikom Milišavom Petrovićem. Izid tega zbornika je bil nedvomno pomemben dogodek, ker je bila tako v eni, po enotnem konceptu urejeni izdaji, prikazana vstaja vseh jugoslovanskih narodov in izdelek predstavljajo približno šestino celotnega dela, po svojem izvoru in vsebini pa se nanašajo na vse predele Jugoslavije. Zato krajšava, ki zadeva samo število prispevkov, ne pa prispevkov samih, ni tako občutna, zlasti ker je v originalni izdaji več sorodnih prispevkov, ki se nanašajo na isto področje, z o. p. som istih ali manj pomembnih dogodkov. Za uvodnim sestavkom, ki predstavlja posvetilo knjigi in ki ga je napisal maršal Tito, si sledijo sestavki najrazličnejših avtorjev iz vseh delov Jugoslavije. Prvi sestavek je posvečen pripravi na oboroženi upor v isto področje, nato je govor o vstaji v Piperih v Crni Gori, v tretjem sestavku pa, ki ga je prispeval Miha Marinko, so prikazane nekatere posebnosti prve faze vstaje v Sloveniji. Nato si sledijo prispevki iz Bosne, Makedonije, Srbije. Posebej je govor o prvih mesecih okupacije južni Dalmaciji, o začetkih oboroženega upora v Splitu. Dnevi vstaje na Zablaku, Solinski partizanski odred, Dnevi vstaje v Drvaru, Spomini na vstajo v Slavoniji, Srem v letu vstaje, Kraljeviški partizanski odred, Učička Požega 1941, V dolini Neretve, Kereš, stinec — to so samo nekatere naslovi posameznih sestavkov. Slovensko ozemlje obravnavajo poleg že omenjenega še prispevki: Začetek in razvoj vstaje na Gorenjskem, Začetki in razvoj vstaje v ljubljanskem okolju, Vstaja na Štajerskem, Dolenjska 1941, Razvoj NOB na Notranjskem l. 1941 Pomurje 1941, Za-

četki narodnoosvobodilnega gibanja v Slovenskem Primorju in Istri leta 1941. Tako je torej v slovenski izdaji zbornika podrobneje prikazana situacija v prvem letu oboroženega upora v vseh predelih Slovenije. Avtorji sestavkov so svede naših nastavov, njimi pa najdemo znana imena vodilnih političnih osebnosti. Naj omenimo med njimi samo nekatere: Cana Babovič, Mara Naceva, Fadil Hodža, Moma Marković, Mate Bilo-brk, Rade Brkić, od slovenskih avtorjev pa Janez Hribar, Boris Cizmek, Vladimir Karič, Jerko Silih, Ervin Bougan in Tomo Brejč.

Celoten zbornik ima svede v prvi vrsti dokumentarni pomen. Nekateri avtorji pa so svojo pripravo tudi bolj ali manj uspešno literarno oblikovali. Vsi sestavki skupaj pa dajejo bralec občutno in obenem pretresljivo sliko o razvoju naše revolucije, z vsemi junastvi, poževanostmi, iznajdljivostjo, zvestobo in ljubeznijo do svobode, silko, ki pripoveduje »resnico o deželi in ljudstvu, ki sta v boju našla sebe, v trpljenju in umiranju — rojstvo in veličino«, kot je zapisal tovariš Tito.

Slovenska izdaja je lepo opremljena, le papir je slabše kvalitete. Po še nekaj moti. Neočenošni v pisanju nekaterih kratek imen, če nima pa so lahko vzrok premajhna pazljivost, korektorske površnosti ali pa kar je najverjetneje — napake v originalu, ki pa bi v slovenski izdaji lahko odpadle.

R.

Spominsko grobišče v Drvarju

V spomin na 1250 padlih borcev drvarskega področja bodo v Drvarju v počastitev 25-letnice vstaje in 20-letnice osvoboditve uredili spominsko grobišče. Potrebna denarna sredstva so prispevali prostovoljno prebivalci in delovne organizacije. Slovensnost ob urejenem spominskem grobišču bodo 26. julija, na dan, ko je bila pred 25. leti v Bosni in Hercegovini vstaja proti okupatorju.

Od 4600 prebivalcev Drvarja, ki so sodelovali v narodnoosvobodilnem boju, jih je 600 nosilcev »Spomenice 1941«, 17 borcev pa je bilo proglašeno za narodnega heroja.

Nove izdaje Vojno-zgodovinskega inštituta

Vojno-zgodovinski inštitut v Beogradu bo letos izdal še enajst knjig zbornika dokumentov iz NOV. Dosele je v tej izdaji izšlo že 118 knjig dokumentov, predvidevajo pa, da bo tovrstnih knjig 180.

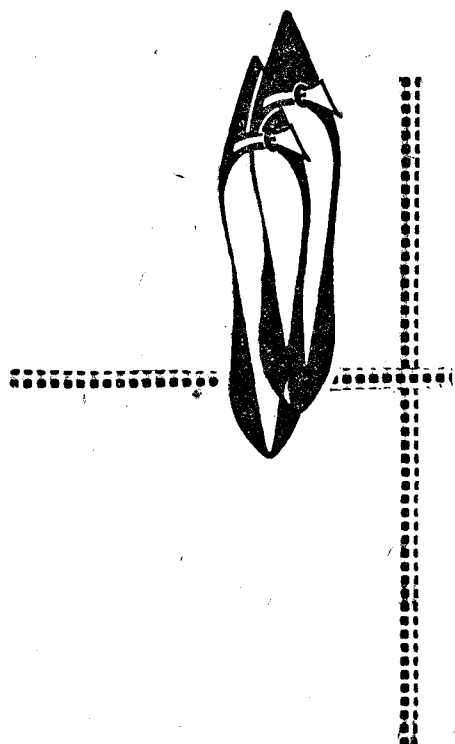
Inštitut bo s tem velikim in obsežnim delom v mnogem olajšal pisanje zgodovine narodnoosvobodilnega boja Jugoslavije. V dvajsetih letih, kolikor časa obstaja Vojno-zgodovinski inštitut, pa je objavil tudi veliko znanstvenih del, natisnil številne dokumente, ki so jih zbrali in uredili po arhivskem građivu.

Industrijski kombinat

D ILANIKA

K R A N J

Proizvajamo:

- moško, žensko in otroško obutev
- velika izbira vsakovrstne obutve
- v naših poslovalnicah po vsej državi

Se priporočamo!

Plodno delo komisije za socialna vprašanja ZB za Bežigradom

Pred redno letno skupščino ZB NOV občine Bežigrad objavljamo izvešček iz poročila komisije za socialna vprašanja pri tej organizaciji.

Dejavnost te komisije in uspehi njenega dela so primer, kako organizacija skrbi za svoje člane in rešuje vprašanja, ki so kljub uspehom in burnemu razvoju vse naše družbe zelo boleča in marsikje potisnjena na stranski tir.

Nasploh lahko imenujemo leto 1965 razdobje popestritve dejavnosti na vseh področjih dela ZB. K temu je pripomoglo praznovanje 20-letnice osvoboditve, saj je bila ena izmed najosnovnejših značilnosti tega praznovanja prav poglobljena skrb za urejevanje razmer, v katerih žive posamezni naši člani.

Na podlagi sklepov lanske skupščine si je komisija za socialna vprašanja začrtala nekatere sklope in smernice za svoje delo: komisija naj bi se povežala z drugimi podobnimi ustanovami ali organi občinske skupščine. Ponovno naj bi proučila razmere socialnih podpirancev ter izvršila nekatere popravke, predvsem v skladu z novo ravnijsko pokojnin. Bolj sistematično naj bi se ukvarjala z vprašanji članov - kmetov. Glede zdravljenja, preventivnega in kurativnega, naj bi se komisija povezala s pristojnimi zdravstvenimi ustanovami. Nasploh pa naj bi skrbela za hitrejšo urejanje vseh prošelj članstva v skladu s finančnimi možnostmi.

Pri svojem delu se je komisija odločila, da bo reševala socialna vprašanja članov na bolj demokratičen način. Zato je vabila na seje predsednike komisij za socialna vprašanja pri terenskih, oziroma krajevnih združenjih.

Med letom se je komisija sestala desetkrat in pri tem reševala raznovrstna vprašanja. Med temi naj omenimo tudi pomoč borcem, ki po vojni zaradi raznoterih razlogov niso mogli študirati. Rešila je tudi mnogo vlog za stalne priznavalnine ali občasne pomoči. Samo decembra lani je komisija rešila 144 prošelj za stalne priznavalnine in 113 za enkratno pomoč. Leta 1965 je izposlovala odobritev in preventivno zdravljenje 180 članom, za kurativno pa 39 članom. Prav tako je komisija posredovala, kadar je kdo izmed članov umrl ali zbolel.

Resnica le pride na dan...

Ko so na Viču ugotovljali, kdo izmed rezervnih oficirjev zasluži po izteku predpisane roka višji čin, so se pozanimali tudi za rezervnega poročnika Franca Belcijana, nosilca Medalje za hrabrost in Reda zasluge za narod s srebrno zvezdo.

Pršli so do kaj čudnih ugotovitev. Belcijan je bil partizan od 12. aprila 1943 pa do 9. februarja 1945, je tudi član ZB, ima status borca izpred 9. septembra 1943, je vložil prošnjo za stanovanje kot star borec. Toda kje je bil med 9. februarjem 1945 in 16. majem 1945?

Po podatkih ZB v Dolskem, ki zajema tudi vas Klopce, kjer je bil Belcijan rojen, se je ta februarja 1945 vdal domobrancem in kmalu postal tudi sam domobranec. V postojanki v Dolskem je po izjavah domačinov pokazal precejšnjo prizadevnost pri preganjanju partizanov, zlasti aktivistov. Kaj vse je kot tak počel, najbrž ni nihče raziskoval, čeprav vsega ljudje le najbrž niso pozabili.

Po izjavi dveh takratnih aktivistov je bil Belcijan do vdače v Serčarjevi brigadi četni komisar ali pomočnik. V nemški ofenzivi se je njegova enota razpršila. Belcijan je prišel z dvema tovarišema na območje hriba Cicelj nad Veliko vasjo in se začel skrivati, ne da bi skušal najti zvezo s svojimi ali kakšno drugo enoto. Skrivati so imeli s seboj nemški mitraljez »šarč« ter precej nabojev. Nekoč, ko so domobranci hajkali po okoličih, se jim je vdal, oba tovariša pa sta po vsej verjetnosti poiskala svojo enoto in se ji priključila. Obtožbe zoper Belcijana so člani ZB v Dolskem potrdili javno na skupščini, ki je bila 20. novembra lani, s sklepom, v katerem zahtevajo njegovo izključitev iz ZB, odvzem čina, odlikovanj, statusa borca in delovne dobe, pa tudi preiskavo, kaj je delal, ko je bil domobranec. Zanimajo pa jih tudi, kdo je sprejel Belcijana v ZB in kdo mu je potrjeval njegove izjave!

Za reševanje socialnega vprašanja članov ZB je imel odbor na voljo 27 in pol milijona starih dinarjev, porabil pa je nekaj manj. Za enkratne pomoči borcem in družinam je šlo nekaj nad 3 milijone dinarjev, za stalne in občasne priznavalnine pa skoraj 21 milijonov. Za pomoč pri šolanju otrok padlih ali po vojni umrlih borcev so dali skoraj 400 tisoč dinarjev, za zdravljenje in okrevanje članov pa malo manj kot 3 milijone. Poleg naštetih vsot je komunalni zavod za socialno zavarovanje prispeval za zdravljenje borcev skoraj dva milijona, sami koristniki pa so prispevali nekaj manj kot poldrugi milijon.

Komisija se je ukvarjala tudi s tako imenovanimi republiški priznavalninami, ki jih republiški organi dajejo iz svojih skladov posameznim članom v občini. Pri teh priznavalninah je ugotovila, da so merila in odnosi med republiški in občinskimi priznavalninami na območju občine, dokaj dobro in skrbno usklajeni, zlasti v primerjavi z drugimi občinami. To organizacij ne sme uspraviti, ker so k temu pripomogle razmere, neodvisne od dejavnosti pristojnih ustanov ali organov. Občina Ljubljana-Bežigrad se šteje med

razvitejše, z razmeroma visokimi dohodki. Ta ugotovitev nam lahko rabi kot dokaz, da imajo v predstavnih telesih dokaj močno razvit čut odgovornosti do ljudi, ki so žrtvovali vse za našo družbo.

Kot marsikje drugje pa so nastali med komisijo in prizadejimi tudi spori, zlasti kadar jim ta ni mogla ustreči. Treba je bilo upoštevati razpoložljiva sredstva, zasluge posameznikov in pa njihov socialni položaj. Večkrat je bilo tudi slišati pripombe, da so priznavalnine s pravne plat priznanje borcem in aktivistom. Toda te opredelitve zaradi materialnih možnosti naše občine ne smemo jemati preširoko in moramo paziti tudi na reševanje socialnih vprašanj. Ta so večkrat precj kočljiva, za njihovo pojavljanje pa je več vzrokov. Ti so: prezigodnja upokoitev, nezadostna izobrazba in s tem v zvezi nizki dohodki, bolehanje zaradi posledic iz vojne in po-vojnih naporov itd.

Da bi bilo delo komisije za socialna vprašanja lažje in uspešnejše, pa nosijo veliko odgovornost krajevna oziroma terenska združenja, ki so dolžna skrbeti za vsakega člana posebej ter opozoriti pristojne na vsako nastajajoče vprašanje.

Naše vrste se redčijo

Nedavno je umrl tovarš Avgust Felc iz Spodnje Ljubljane. Ob razpadu pa je pomagal v Ljubljani na postaji razoroževati umikajoče se vojaštvo.

V bojih za severno mejo se je tako izkazal, da je dobil v Črni pri Mežici odlikovanje za hrabrost od generala Maistra. Med drugo svetovno vojno se je vključil v osvobodilni boj že leta 1941. Za svoje delo je dobil Red zasluge za narod s srebrno zvezdo.

Po vojni je bil vrsto let aktivist mnogih naših organizacij in predsednik krajevnega ljudskega odbora.

Kljub temu, da je njegov sin Felc, ko se je vračal iz službe, leta 1959 padel pod strelom zakuknjene morilca Sadarja, je ostal tovarš Gorše še vedno živahen in boder. Velika udeležba na njegovem pogrebu je bila dokaz njegove priljubljenosti, ne samo na slovenski, pač pa tudi na hrvaški strani Kolpe.

AVGUST SENICA

KOCJANOVI MAMI V SPOMIN

Umrli je Kocjanova mama, Alojzija Grebenč iz Vrbljen pri Ljubljani.

Ko so se ob njenem odprtem grobu poslavljali od nje njeni svojci ter prijatelji, tovariši in znanci, so iz poslovnega govora ponovno slišali strahotno zgodbo o nepopisnem trpljenju ene od slovenskih mater, ki so kljub neizmernim žrtvam žunsko kljubovale vsem težavam in strahotam štiriletno vojne.

Devet otrok in moža je imela Kocjanova mama, ko so fašistične tolpe zasledile našo deželo. In takrat se je začela za Kocjanovo mamo in njeno družino borba, ki je terjala velik in strahoten krvni davek.

Ze v juliju 1942 so ji fašisti odpeljali, mučili do smrti in nato ubili dva sina. V januarju 1944 so ji domači izdajalci, zločinski čenokot ubili dve hčerki. Toda kupa trpljenja Kocjanove mame se ni bila polna. Pozneje so ji ubili še moža in zaprli tudi najmlajšega sina. Nazadnje so domači izdajalci povsem izropali domaćijo ter njo in hčerko odpeljali v zapor in nato v koncentracijsko taborišče Ravensbrück. Trije njeni otroci, dva sinova in hčerka, so bili v partizanih.

Ko je zastljala svoboda nad porušeni in izropani domovi, se je Kocjanova mama vrnila vsa izčrpana. Toda, ko so se zbirali okoli nje otroci, ki so ji se ostali, je izvedela, da ji je v partizanih padel sin.

V borbi za svobodo domovine, v borbi proti fašističnim okupatorjem in njihovim domačim izdajalskim pomočnikom je žrtvovala moža in pet otrok — in da bi začela pozabljati strahotno gorjo, za bi pozabljala na nepopisne žrtve, se je z železno voljo oprlela dela na domu, iskala pa je uteho v neutrudnem aktivnem družbenem delu.

S krvjo nestetih žrtv, in tudi s krvjo šestih članov njene družine prepojena zemlja, jo je pokrila — pokrila je njeno trpljenje — toda spomin nanje in na njene žrtve bo ostal v srcih vseh, ki so jo poznali.

V. M.

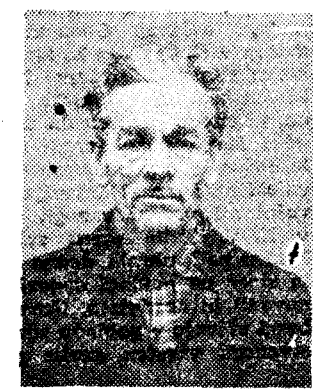
južni Franciji. Leta 1937 je kot član KP Francije odšel prostovoljno v Spanijo. Tam je bil enkrat laže, drugič pa huje ranjen, tako da je nosil do smrti posledice.

Po umiku mednarodnih brigad se je znašel v francoskih taboriščih. Od tam so ga evakuirali v Sovjetsko zvezo na zdravljenje. Precej časa je živel v Harkovu, končal je več različnih tečajev.

Po nacističnem napadu na SZ se je umikal proti vzhodu. Sam je pripovedoval, da se tisto, kar je doživel na poti, ne da popisati. Kako se je umikal, lo na stotisoče ljudi z živino in ostanki imetja, Nemci pa so jih bombardirali.

Nazadnje se je znašel v mestu Kokand v Uzbekistanu. Tam je zbolel za krvavo gržo in 22 mesecev preležal v bolnišnici. Popolnoma izčrpan je komaj okrevl. Nato je štiri leta služil v Rdeči armadi kot tolače za nemščino ter italijanščino. Nazadnje je imel čim poročnika. Po vojni je živel v SZ vse do leta 1958, ko se je vrnil v domovino.

Dne 1. januarja nas je za vedno zapustil naš tovarš in delovni član naše organizacije Stefan Gorše iz Črnega potoka pri Kočevju, star 67 let. 17 let starega so vpoklicali v avstrijsko vojsko, služil je v 17. pe-

hotnem polku. Po razpadu Avstro-Ogrske se ni vrnil domov v Zupudje v Beli krajini, ampak je odšel na Koroško kot

Kurirčkove nagrade

Ob zaključku nagrajnega natečaja PRED DVAJSETIMI LETI PRI NAS je uredništvo KURIRČKA razdelilo med šole, učence in poverjenike naslednje nagrade:

MAGNETOFON: Osnovna šola Polšnik;

GRAMOFON: Osnovna šola Cirkovce;

FOTOGRAFSKI APARAT: Italijanska osnovna šola Piran, Osnovna šola Vide Pregarce, Ljubljana, 3. razred osnovne šole Dekani, 6. b razred osnovne šole Skofja Loka;

TRANSISTORSKI SPREJEMNIK: Osnovna šola Mošnje, 3. b razred osnovne šole Dob pri Domžalah, Osnovna šola Davča, Sorica;

ZBIRKA KNJIG: Osnovna šola Jevnica;

ZBIRKA GRAMOFONSKIH PLOŠČ: Osnovna šola Franceta Prešerna — Kranj;

KOMPLETI ZA POUK KEMIJE IN BIOLOGIJE: Osnovna šola Pucanci, Osnovna šola Rogoševci, Osnovna šola Tišina;

KOLEKCIJA ZOG: Otroški vrtec Vevče, Posebna osnovna šola Kranj;

KOMPLET ZA TEHNIČNI POUK: Osnovna šola Orla vas, Braslovce;

ZOGE ZA ODBOJKO, GLOBUSI: Osnovna šola Bučka, Skočjan, Osnovna šola Soteska, Straža pri Novem mestu;

ZOGA ZA ODBOJKO, SAH: Osnovna šola Breginj;

RISALNI PRIBOR ZA VSE UČENCE: Osnovna šola Smast, Kobariš, Osnovna šola Vrabče, Podnanos, Osnovna šola Puče, Šmarje pri Kopru;

RISALNI PRIBOR ZA VSE UČENCE IN ŠPORTNI KLOBUČKI: Osnovna šola Korini, Zagradec;

PISALNI PRIBOR ZA VSE UČENCE: Osnovna šola Tribuče, Črnomelj;

Posameznim učencem je uredniški odbor za poslane prispevke razdelil naslednje nagrade:

KNJIZNE NAGRADE:

Pirnat, 2. b razred osnovne šole Majda Vrhovnik — Ljubljana, Anica Polc, Ržiše 1, Izlake — Zagorje ob Savi, Irena Pagon, 4. c razred osnovne šole Koper, Alenka Robič, 3. e razred osnovne šole Novo mesto, Stane Nič, 6. b razred osnovne šole Predvor, Darja Lenček, 4. a razred osnovne šole Brdo-Sentvid, Samo Plaznik, 2. b razred osnovne šole Vide Pregarce — Ljubljana, Alenka Vodnik, 5. a razred osnovne šole France Prešeren — Kranj, Marjan Kopitar, 4. b razred osnovne šole Piran, Pavle Knaflič, osnovna šola Litija;

SOLSKJE TORBICE:

Ljubomira Jakencič, 6. b razred osnovne šole Dobrovo, Ivan Klopčič, 3. razred osnovne šole Ribče, Marinka Brezgar, 7. a razred osnovne šole Deskle, Vladimir Vojška, 3. b razred osnovne šole Dob pri Domžalah, Marija Sagadin, 4. razred osnovne šole Cirkovce, Bine Vrhovec, 5. razred osnovne šole Vače pri Litiji;

NALIVNA PERESA:

Melita Tomšič, 7. a razred osnovne šole Radomlje, Jasna Ostanek, 5. b razred osnovne šole Postojna, Milena Oblak, osnovna šola Litija;

SAH:

Lev Menaše, 8. razred osnovne šole Prežihov Voranc — Ljubljana, Bojana Nemec, 8. a razred osnovne šole Sempeter pri Gorici;

ZOGE ZA ODBOJKO:

Stanko Rebec, osnovna šola Postojna, Ljubomira Glakomirni, osnovna šola Dornberk, Marko Godec, 4. razred osnovne šole Jevnica, Ivan Bernik, 2. b razred osnovne šole Skofja Loka;

KOMPLETI ZA POUK GEOMETRIJE:

Janja Bratoš, 7. a razred osnovne šole Nova Gorica, Dragica Lapajne, 7. b razred osnovne šole Solkan;

KOMPLETI ZA LIKOVNI POUK:

Vojko Erzetič, osnovna šola Franceta Prešerna — Smarje-Sap, Majda Pahor, 5. b razred osnovne šole Renče, Danica Miklavž, 7. razred — Vrtec Vevče;

PLETENINE:

Milena Petelin, 3. razred osnovne šole Dobna, Sonja Brundula, 2. a razred osnovne šole Vuzenica, Branka Benedičič, 4. razred osnovne šole Bohinjska Bela, Ingrid Selevšek, 2. razred — vrtec Vevče, Tatjana Gorjanc, 3. b razred osnovne šole Franceta Prešerna — Kranj;

DEŽNIKI:

Stefka Kežar, 8. b razred osnovne šole Skofja Loka, Miran Amon, 8. razred osnovne šole Spodnja Polskava — Pragersko;

NAGRADE MEHANOtehNIKE:

Simon Cebela, 2. razred osnovne šole Ribče;

Poverjenikom je za delo in prizadevanje pri širjenju KURIRČKA na šoli uredniški odbor podelil naslednje nagrade:

NAMIZNE GARNITURE:

Zora Oset, III. osnovna šola Celje, Anđelka Zlobec, osnovna šola Izola, Anica Ažman, osnovna šola Bohinjska Bistrica, Marija Zupančič, osnovna šola »Eoris Kidrič« Ljubljana, Dragica Brezant, osnovna šola »Toniče Čed« Trbovlje, Slavica Zebre, osnovna šola Skarčena, Vodičice nad Ljubljano, Nada Mačus, osnovna šola »R. Robič« Limbuš, Z. Brundula, osnovna šola Vuzenica, Nada Galič, osnovna šola »Danile Kumar« Stozice;

POTOVALNI PRIBORI:

Milka Jarnovič, II. osnovna šola Šostanj, Marija Stare, osnovna šola Bled, Ida Kristan, osnovna šola Ribče, Kresnice, Metka Kodele, osnovna šola Ljubno, Podnart, Mihela Sajc, osnovna šola »M. Kotarja« Sentjerne, Zalka Garafolj, osnovna šola Ligojna, Vrhnik, Irma Horvat, osnovna šola Križevci v Prekmurju;

NALIVNA PERESA:

Poverjenik Posebne osnovne šole Skofja Loka, Stanko Hribernik, II. osnovna šola Slovenj Gradec, poverjenica osnovne šole Kovor, Križe, Marica Sramel, osnovna šola »Katja Rupena« Novo mesto, Marija Zamljen, osnovna šola »Katja Rupena« Novo mesto, A. Mikunda, osnovna šola Kotlje, Ravne na Koroškem;

NALIVNO PERO IN BONBONIERA:

Božidara Kolar, osnovna šola »Mirana Jarca« Ljubljana;

KIUBSKE MIŽICE, KNJIGE:

Doife Preseren, I. osnovna šola Domžale, Janez Svobljak, osnovna šola »Tone Cufar« Jesenice, Ivan Hvalec, osnovna šola Brezje, Maribor;

VOLNENA ODEJA:

Kekec Hedvika, osnovna šola »F. Belšaka« Gorisnica pri Ptuj;

Je vaš otrok naročnik KURIRČKA? Sodeluje pri natečajih in piše za KURIRČKOVO TORBO? Letos, ob 25-letnici vstaje, razpisujemo nov natečaj. Zelim, da ne utone v pozabo tisto, kar lahko poveste svojemu otroku in kar bi ta rad zapisal.

Je vaš otrok naročnik KURIRČKA? Sodeluje pri natečajih in piše za KURIRČKOVO TORBO? Letos, ob 25-letnici vstaje, razpisujemo nov natečaj. Zelim, da ne utone v pozabo tisto, kar lahko poveste svojemu otroku in kar bi ta rad zapisal.

Je vaš otrok naročnik KURIRČKA? Sodeluje pri natečajih in piše za KURIRČKOVO TORBO? Letos, ob 25-letnici vstaje, razpisujemo nov natečaj. Zelim, da ne utone v pozabo tisto, kar lahko poveste svojemu otroku in kar bi ta rad zapisal.

Je vaš otrok naročnik KURIRČKA? Sodeluje pri natečajih in piše za KURIRČKOVO TORBO? Letos, ob 25-letnici vstaje, razpisujemo nov natečaj. Zelim, da ne utone v pozabo tisto, kar lahko poveste svojemu otroku in kar bi ta rad zapisal.

Je vaš otrok naročnik KURIRČKA? Sodeluje pri natečajih in piše za KURIRČKOVO TORBO? Letos, ob 25-letnici vstaje, razpisujemo nov natečaj. Zelim, da ne utone v pozabo tisto, kar lahko poveste svojemu otroku in kar bi ta rad zapisal.

Je vaš otrok naročnik KURIRČKA? Sodeluje pri natečajih in piše za KURIRČKOVO TORBO? Letos, ob 25-letnici vstaje, razpisujemo nov natečaj. Zelim, da ne utone v pozabo tisto, kar lahko poveste svojemu otroku in kar bi ta rad zapisal.

Je vaš otrok naročnik KURIRČKA? Sodeluje pri natečajih in piše za KURIRČKOVO TORBO? Letos, ob 25-letnici vstaje, razpisujemo nov natečaj. Zelim, da ne utone v pozabo tisto, kar lahko poveste svojemu otroku in kar bi ta rad zapisal.

Je vaš otrok naročnik KURIRČKA? Sodeluje pri natečajih in piše za KURIRČKOVO TORBO? Letos, ob 25-letnici vstaje, razpisujemo nov natečaj. Zelim, da ne utone v pozabo tisto, kar lahko poveste svojemu otroku in kar bi ta rad zapisal.

Je vaš otrok naročnik KURIRČKA? Sodeluje pri natečajih in piše za KURIRČKOVO TORBO? Letos, ob 25-letnici vstaje, razpisujemo nov natečaj. Zelim, da ne utone v pozabo tisto, kar lahko poveste svojemu otroku in kar bi ta rad zapisal.

Franc Rozman obsojen na 20 let strogega zapora

Minuli četrtek je predsednik 5-članskega senata okrožnega sodišča v Ljubljani razglasil sodbu v kazenskem postopku proti Francu Rozmanu. Sodišče je Rozmana spoznalo za krivega vojnega hudodelstva, da je kot sosterilec, istočasno in skupaj z italijanskimi vojaki 9. aprila 1942 na Šentpetrski cesti streljal na aktivista Vinka Kristana; da je ob raznih priložnostih sam ali v družbi drugih konfidentov nečloveško ravnal s petimi zaporniki ter da je izdal ali aretiriral najmanj 28 oseb, ki jih je okupator nato nezakonito zaprl in poslal v internacijo ali na strelišče.

Francu Rozmanu je sodišče dokazalo sosterilstvo pri uboju Vinka Kristana, ni pa moglo dokazati, da je bila krogla, ki jo je bil izstrelil Rozman, smrtonosna. Pri ugotavljanju stopnje krivde je sodišče upoštevalo objektivno-subjektivno načelo

kazenske odgovornosti za sosterilstvo: ugotovljeno je bilo, da je pri streljanju v kuhinji Štefančičevih, pri katerem je sodeloval tudi Rozman, padel Vinko Kristan ter da je Rozman že več dni poizvedoval za njim.

Med procesom so se širile govorice, da bo v Rozmanovem primeru prišel v poštev zakon o amnestiji iz leta 1962. Vendar je predsednik senata v obrazložitvi povedal, da za Rozmana določila tega zakona ne veljajo, ker je neposredno zagrešil kaznivo dejanje uboja (2. čl. 2. odst.).

Sodišče je Rozmanu odmerilo kazen strogega zapora 20 let kot nadomestilo za smrtno kazen (po 29. čl. kazenskega zakonika). Smrtna kazen ni namreč nikjer določena absolutno, temveč vedno alternativno s kaznijo strogega zapora. Kazenski zakonik dopušča smrtno kazen za kazniva dejanja z izredno težo. V Rozmanovem primeru so vse okoliščine govorile za smrtno kazen. Sodišče pa jo je nadomestilo z zaporno kaznijo, ker je upoštevalo, da je od uboja Vinka Kristana minilo 24 let ter da Rozman v vsem tem času ni sovražno deloval proti Jugoslaviji; sodišče je upoštevalo tudi stopnjo njegovega sosterilstva ter dejstvo, da mu ni moglo dokazati, da je Vinko Kristan padel zaradi njegove krogle. Ž. Č.

Kreditna banka in hranilnica Ljubljana

Nagradno žrebanje

ZA VLAGATELJE, KI IMAJO VLOŽENIH NAJMANJ 2000 N. DIN
NA ODPOVEDNI ROK NAD ENO LETO

30 NAGRAD

- ZASTAVA 750
- ROČNA MOTORNA KOSILNICA
- ROČNA MOTORNA ŽAGA
- 5 JEDILNIH SERVISOV
- 20 HRANILNIH KNJIZIC PO 300 N. DIN
- DVAKRAT PO 14 DNI POČITNIC ZA DVE OSEBI NA SEVERNEM JADRANU

ZA VLAGATELJE, KI IMAJO VLOŽENIH NAJMANJ 500 N. DIN
NA ODPOVEDNI ROK NAD ENO LETO

30 NAGRAD

- 4 MOPEDI
- ŠIVALNI STROJ BAGAT
- 10 BRIVSKIH APARATOV REMINGTON
- 15 HRANILNIH KNJIZIC PO 200 N. DIN

Razpis velja do 30. aprila 1966

KB
LJUBLJANA

POSEBNA OBLIKA VARČEVANJA
ZA GRADITEV, NAKUP IN OBNOVO STANOVANJA — NUDIMO
50-300 % POSOJILA NA PRI-VARČEVANO VSOTO

VLOGE SPREJEMAJO POSLOVNE ENOTE KREDITNE
BANKE IN HRANILNICE LJUBLJANA

V LJUBLJANI:

OSREDNJA POSLOVNA ENOTA, ŠUBIČEVA 2 ● MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA, COPOVA 3 ● BEŽIGRAD, TITOVA 55 ● MOSTE, VIDE PREGARČEVE 8 ● STARA LJUBLJANA, MESTNI TRG 16 ● ŠIŠKA, CELOVŠKA 99 ● VIČ, TRŽASKA 36

IZVEN LJUBLJANE:

ČRNOMELJ — DOMŽALE — GROSUPLJE — HRASTNIK — KAMNIK — KOČEVJE — LITIJA — LOGATEC — MEDVODE — RAKEK — RIBNICA — TRBOVLJE — VRHNIKA — ZAGORJE

Pravni nasveti

Zdravstveno zavarovanje kmetov-borcev

Krajevni odbor Združenja borcev NOV je poslal dopis, v katerem prosi za odgovor v zvezi z zdravstvenim zavarovanjem kmetov-borcev NOV. Kmetje-borci uživajo po določilih zakona o zavarovanju kmetov-borcev enake pravice kot zaposleni delavci. Potemtakem bi se tudi kmetom-borcem moralo povrniti potne stroške, če na podlagi napotnice zdravnika potujejo na zdravniški pregled izven kraja svojega rednega prebivališča. Prav tako bi moral biti kmetom-borcem priznan prevoz z rešilnim avtomobilom. Zavod za socialno zavarovanje pa ne plača stroškov tega prevoza in veljajo torej za kmete-borce enaka načela kot za ostale kmetijske zavarovance.

Prav tako je krivično, da pripada ženi kmeta-borca pravica do zdravstvene zaščite, žena padlega borca pa ne uživa iz tega naslova zdravstvene varstva. Ker morda zaradi otrok med vojno sama ni toliko delovala za cilje NOV, da bi ji bilo priznano dvojno štetje let, ne uživa značaja kmeta-borca. Iz naslova družinske invalidnine pa tudi ne uživa zdravstvene zaščite, ker ima kmetijo. To vsekakor

ni prav, kajti žena tistega borca, ki je bil morda v NOV le nekaj mesecev, ima pa dvojno štetje, zaščito uživa, žena padlega borca, ki je bil v NOV lahko tri leta borec, pa take pravice nima.

Krajevni odbor Združenja borcev NOV prosi za pojasnilo o teh dveh vprašanjih, obenem pa predlaga, da bi se opozorilo na ta problem.

Takole je s to stvarjo. Zakon o zdravstvenem zavarovanju kmetov-borcev (objavljen je bil v republiškem uradnem listu št. 10 iz leta 1965) določa v 1. členu, da imajo kmetje-borci in njihovi družinski člani zagotovljeno pravico do zdravstvenega varstva v enakem obsegu kot zaposleni delavci. Obenem pa določa v čl. 3, da se za kmete-borce štejejo udeleženci NOV in španske državljanske vojne, ki imajo pravico do dvojnega štetja dobe zaradi udeležbe v narodnoosvobodilni vojski ali španski državljanski vojni ali organiziranega dela v NOV. Tako pravi zakon. Praksa pa je ubrala drugo pot, in sicer na podlagi drugačnih navodil in predpisov. Kmetje-borci uživajo v pogledu zdravstvenega varstva enake pravi-

vice kot zaposleni delavci, z izjemo tako imenovanih denarnih dajatev. To pomeni, da kmetom-borcem ne pripadajo pogrebna, posmrtnina, ne prispevek za opremo dojenčka in tudi ne pravica do povračila potnih stroškov. Tako je dejstvo in taka je praksa.

Drugo vprašanje, ki ga naša senja dopis iz Žirov, je vprašanje zdravstvenega varstva vdove padlega borca. Povsem točno je, da vdova padlega borca, če ima kmetijo, iz naslova družinske invalidnine po padlem možu ne uživa zdravstvenega varstva. Povsem možno je tudi, da nima priznanega dvojnega štetja let, ki je osnova in prvi pogoj za priznanje zdravstvenega varstva po določilih zakona o zdravstvenem zavarovanju kmetov-borcev NOV. Toda kakor je to morda v marsikaterem primeru krivično, vdovi padlega kmeta-borca, ki sama nima dvojnega štetja let med vojno, ne pripada zdravstveno varstvo po določilih zakona o zdravstvenem zavarovanju kmetov-borcev. Popolnoma točno je, da je nemogoče, da bi taka žena padlega borca imela manj pravic kot žena borca NOV, ki je ostal živ. Toda nosilec pravic je kmet-borec, nanj se glasi tudi odločba, vdovi padlega borca pa iz tega naslova zaščita ne pripada.

To je problem, na katerega je torej resnično treba opozoriti pristojne organe. Toda zaenkrat je stanje tako, kot smo ga prikazali in v okviru sedanjih predpisov ni mogoče pričakovati drugačnega reševanja teh zadev.

**ALPSKA MODNA
INDUSTRIJA, RADOVLJICA**
IZDELUJE

MODNE PLETENINE PO NAJNOVEJŠIH
VZORCIH IN KROJIH.
SE PRIPOROČAMO!

Iz tega je George izpeljal misel: najlaže bi nadzorovali takšne informacije, ko bi Nemce pripravili do tega, da bi nam posredovali nekaj, za kar bi mi vedeli, da ni res. Tako bi bili trdno prepričani. Ko bi na primer francoskim partizanom s padalom odvrgli radijsko postajo, je predlagal George, potem se vedno ne bi bili na jasnem, ali je prišla v roke Nemcem ali prijateljskim Francozom. Toda bila je še druga možnost: radijsko postajo bi lahko odvrgli s truplom na napol odprtem padalu, tako da bi potem takoj vedeli, pri čem smo: Francozi nam bi nedvomno sporočili, kaj se je zgodilo, medtem ko bi Nemci gotovo uporabljali radijsko postajo, kakor da bi bil agent (oziroma truplo) še živ. Nemci bi si mislili, da se je agent ubil, ker se padalo ni popolnoma odprlo. Seveda vse skupaj ni bilo popolnoma zanesljivo, vendar pa od nas ne bi zahtevalo velikih naporov, tako da bi bilo vredno poskusiti.

»Stvar je v tem, ali si sploh lahko priskrbimo truplo?« je končal George.

Ideja ni bila med njegovimi najboljšimi in naglo smo jo zavrnili. Agenti, ki so skakali s padali, niso imeli pri sebi ne šifer ne urnika ne metod za oddajanje sporočil. Kako bi potem Nemci sploh lahko oddajali sporočila z našo radijsko postajo?

Dati smo mu tudi vedeti, da se vse, kar visi na napol odprtem padalu, poškode, ko trešči na zemljo. Ko bi šlo za truplo, bi pri tem gotovo prišlo do zlomov, ran ali prask. Jasno pa je, da je kaj lahko ugotoviti, do katerih poškodb je prišlo po smrti. Potemtakem bi tisti, ki bi našel truplo človeka, ki je priletel na zemljo z napol odprtim padalom, lahko brez težav odkril, da je padalec umrl pred pristankom na zemljo. Tudi če bi lahko prišli do trupla (nihče ni vedel, ali je to sploh mogoče), bi imeli zelo omejeno izbiro: dobiti bi morali truplo človeka, ki se je ubil pri padcu z določene višine! Ne, George ni bil na pravi poti.

Tako smo se torej vrnili k poročilu: ali je verodostojno ali ni? Toda čez nekaj mesecev je nenavadna Georgeova ideja spet prišla na tapeto in izkazala se je za zelo koristno.

Poleti leta 1942 se je naš odbor ukvarjal s prvo večjo zadevo. Zavezniki so se pripravljali na operacijo »Torch« (tajni naziv za izkrcavanje v severozahodni Afriki, prej imenovana operacija »Gymnast«; torch — angl. bakla) in izkušnje, ki smo si jih bili pridobili ob nadzoru varnosti manjših operacij, v katere so bile zapletene manjše vojaške enote, so se tokrat znašle pred veliko preizkušnjo.

Cepprav smo si vedno prizadevali za varnost naših operacij, nam je bilo popolnoma jasno, da ne bomo mogli preprečiti Nemcem, da ne bi zvedeli za zavezniške priprave na invazijo. Prvič: vsej svetovni javnosti je bilo popolnoma jasno, da zavezniki ne bodo neskončno dolgo tičali na svojih položajih, torej bo nekeje prišlo do izkrcanja. Drugič: tujih diplomatov ni bilo mogoče »blokirati«. Sprehajali so se po deželi, se srečevali z ljudmi in se pogovarjali z njimi. Pa ne samo z navadnimi ljudmi, marveč tudi s takšnimi, ki so morda videli zbiranje la- dij in vojaških enot pred odhodom iz Velike Britanije. Mi pa si nismo delali nobenih utvar o nevtralnosti nekaterih diplomatov, čeprav je bilo uradno mnenje seveda drugačno. Razen tega pa je moral vsak diplomat, pa najsi je bil še tako zaljubljen v Angleža, izpolnjevati svojo uradno dolžnost: svoji vladi je moral poročati o dogajanju v Veliki Britaniji. In ko je poročilo prišlo v njegovo deželo, se je tam prav lahko znašel uradnik ali minister, ki je bil podkupljen ali pa ideološko privržen Nemcem, tako da jim je bil pripravljen posredovati podatke, ki so bili v diplomatovem poročilu. In tretjič: med Veliko Britanijo in Evropo je bila nenehno na potovanjih množica poslovnih ljudi in nevtralnih mornarjev.

Glede na vse to seveda nismo mogli računati, da Nemci ne bi zvedeli za naše priprave na invazijo. Upali smo lahko samo to, da jim bi preprečili zvedeti, »kdaj« in »kje« bo prišlo do nje. To sta bili konec koncev bistveni vprašanji.

Pred izkrcanjem v severni Afriki zavezniki še niso stopili na evropska tla. Vojskovanje v severni Afriki je bilo pravzaprav premikanje sil od vzhoda proti zahodu, pri čemer je bila baza naše vojske na področju Rokavskega preliva. V teh okoliščinah bi zavezniki lahko napadli kjerkoli. Z nemškega stališča bi se mi lahko izkrcali na Norveškem, na Nizozemskem ali v Franciji, lahko pa bi vdrl tudi skozi Španijo. Lahko bi se polastili Kanarskih in Azorskih otokov, da bi okrepili vojno proti podmorščam. Lahko bi se izkrcali v Libiji, da bi prišli Rommelovi armadi za hrbet. Lahko bi bili napadli v zasedeni Evropi kakor tudi v nevtralnih deželah.

Ko bi na primer napadli Dieppe ali otočje Lofoden — ali pa drugje — bi si moral naš odbor prizadevati, da sovražnik ne bi zvedel za kraj in čas našega resničnega napada. Z drugimi besedami, naša vloga je bila zvesti sovražnika, ga speljati na napačno pot, sprožiti val govorice o tem: na primer, da naši vojaki dobivajo tropске čelade, če bi dejansko morali napasti Lofoden. Potem pa smo morali kar se da zamešati poročila, ki so uhajala iz Anglije kljub našim prizadevanjem. Zagotoviti smo morali največjo mogočo varnost operacij in si hkrati prizadevati, da ne bi govorice, ki bi jih sprožila naša služba, razkrile resničnega cilja.

Po teh načelih smo še delali, ko je prišlo do operacije »Torch« v severni Afriki. Ko smo bili proučili poročila naše obveščevalne službe in zvedeli za nemške premike, smo spoznali, da je naš način dela rodil uspehe, zakaj namišljeni cilji so bili tako številni, da Nemci niso mogli vedeti, kje bomo udarili.

Po končani operaciji »Torch« pa bi bil naš problem popolnoma drugačen. Takrat bi bili zavezniški gospodarji vse severnoafriške obale in pripravljeni, da udarijo po tistem, kar je premier Churchill imenoval »življenjski deli Evrope«. Naš odbor je vedel za vse strateške zamisli angleških in ameriških načelnikov štabov. Bilo je sicer nekaj razlik v stališčih, toda zelo verjetno je bilo, da bomo udarili po Evropi, in naš odbor je moral biti pripravljen, da odigra svojo vlogo, ko bi zavezniki prešli v napad.

BRITANSKI PREMIER WINSTON SPENCER CHURCHILL V PROPAGANDNI DRŽI: POLCILINDER, CIGARA IN BRZOSTRELKA

Reševala je ruske ujetnike

V Sovjetski zvezi z njenimi 230 milijoni prebivalcev in za naše pojme ogromnimi razdaljami med posameznimi kraji živi mnogo ljudi, ki so se odlikovali v revoluciji in vojni, potem pa so nanje pozabili. V pozabo je utonilo tudi mnogo dogodkov. Posamezniki, ki se posebno odlikujejo pri iskanju neznanih junakov in pojasnjevanju važnih dogodkov, dobijo častni naziv »Rdeči stezosledci«. Eden izmed takih je tudi upokojeni podpolkovnik Rdeče armade, težak invalid z mrtvo udnimi nogami, Lev A. Kaplan. Po naključju smo zvedeli zanj iz za naslov nekdanje borke 12. brigade Antonine Markovne Volosenko iz mesta Saki na Krimu. Tam je neki naš državljani v krajevem muzeju zagledal njeno sliko v partizanski uniformi.

Volosenkova je preko Kaplina sporočila, da ji je pomagala pobegniti s prisilnega dela neke aktivistka Micka, sama pa da je morala delati v mestu Guttenstein. Obrnili smo se na občinski odbor ZZZB v Ravnah na Koroškem, ker se je ta kraj med okupacijo imenoval Guttenstein, če tam poznajo kako Micko, ki je pomagala kaki Rusinji k partizanom. Kaj kmalu smo prejeli odgovor in v njem sporočilo, da gre za Marijo Potočnik, Čečevje 71 pri Ravnah, ki da je pomagala pobegniti enainvajsetim Rusinjem. Potem sem jo obiskal.

Našel sem jo v skromnem stanovanju vrh nove stolpnice. Pred tremi leti je bila upokojena, prej pa je delala tri leta v železarni. Še prej je bila takoj po vojni na okraju, nato se je nekaj let ukvarjala s kmetijstvom kot agrarni intendant in gospodinja. Pred vojno je bila rejenka pri kmetu Močilniku v Podkrajju, blizu Raven. Sprva je pasla živino, nato pa se je zaposlila kot služkinja ter obredila vrsto delodajalcev. Leta 1941 se je zaposlila v železarni, ker bi jo drugače poslali delat v Nemčijo. Delala je pri vrtalnem stroju, stanovala pa je pri Močilnikovih. Tam je tudi prišla v stike z aktivisti Osvobodilne fronte. Že leta 1941 se je pogovarjala z Benom Kotnikom, sosedom, ki je bil pred vojno član KP, o tem, kaj bo

treba delati. Organizirano delo pa se je pri njih začelo v drugi polovici leta 1942. Aktivno in organizirano delo za NOB so ji priznali od 6. maja 1943 dalje. Tiste čase so že zbirali razne predmete in hrano za partizane, dobivali njihove tiskovine in delali drugo, kar so takrat delali tudi drugi naši ljudje, somišljeniki Osvobodilne fronte.

Tako sva se začela pogovarjati o Rusih in o tem, kako je posredovala, da so uhajali iz Ravev v gozdove.

Zgodaj spomniti so začeli Nemci pošiljati na delo v železarno sovjetske državljane, največ Ukrajinke, moške in ženske. Zelo mnogo je bilo mladih, od 16 do 18 let starih deklet, ki so jih Nemci pobrali od staršev v zasedenih predelih sovjetske zveze, med drugim zgradili nekaj barak. Precej je bilo tudi Francozov, toda sovjetskih državljanov je bilo več sto. Drugače so bili svobodni, samo oddajati se niso smeli preveč od tovarne in zvečer so imeli političsko uro.

Potočnikova se spominja, kako žalostna in zaskrbljena so bila dekleta za usodo svojcev, razen tega ji je mučilo, silno domotožje. Kdaj in kako so zvedele za partizane in da so že na jugoslovanskem ozemlju, je še vedno uganka. Prav tako tudi, kako so zvedele, da jih lahko ona spravi k partizanom. V tovarni je bilo dosti ovađuhov in Potočnikova se je močno bala, da ne bi komu izmed njih nasleda. Drugače se domači delavci z Rusi niso smeli družiti. Le včasih, kadar so se prišla dekleta med matico greti, so lahko skrivaj spregovorila kako besedo s domačini. Pogovarjali so se v mešanici slovenske, srbohrvaščine in ruščine, oziroma ukrajinščine.

Trejo skupino, osemnajst moških, po vojni vojnih ujetnikov, je peljala k Močilnikovim, kjer so jih prevzeli aktivisti, že nekako konec julija 1945. Rusi so jo nagovorili in prosili, naj jim omogoči zvezo s partizani. Ko je šla iz službe domov, so ji v varni razdalji sledili in se zbrali v hiši pri Močilnikovih. Tam so jih že čakali terenci, ona jim je samo še skuhala večerjo. Naslednje jutro je poslušala, kako se nemški minister pritožuje nad njihovim izgnanjem. Vedel je, da so šli k partizanom in izrazil svoj sum, da jim zveze nekdo posreduje.

MP

Neki češki list takole označuje srečno ženo:

Tako je otročja, da hoče telefonirati iz telefonske govorilnice...

Tako je potrpežljiva, da napusled le pričaka praški tramvaj...

Tako je vitka, da se lahko pri-rine v trolejbus...

Tako je skromna, da se nikdar ne pritožuje zoper postrežbo v restavraciji.

Tako je disciplinirana, da se počese šele po delovnem času...

Tako je zaupljiva, da v trgo-vini nikdar ne prešteje vrnjenega ji drobiža in nikdar ne prekontrolira teže blaga...

Močutu išče kirurga... Samozvane, kongovski predsednik Mo-butu je vzdiknil v nekem govo-ru: »V Kongu gre vse narobe. Ko-tupcija se na veliko šopiri. Pra-vica hudo boleha. Finančni, druž-beni in gospodarski položaj je ka-tastrofalen. v skorajšnji prihod-nosti je potreben kirurški po-seg, če hočemo to stanje popra-viti.«

»Svobodne« volitve na Portu-galskem. Pariški časnik »La Na-tion« ugotavlja, ko razpravlja o ustajenosti Salazarjeve vladavine na Portugalskem: »V portugalski zgodovini skoraj ne najdeš prime-ra, da bi bila kakšna vlada prišla na oblast s svobodnimi volitva-mi.«

Kenjska trgovinska zbornica o kreditih... Ta zbornica je opo-zorila domače gospodarstvenike, ki uporabljajo kredite Narodne banke: »Zbornica je prisiljena opozoriti vas, da ste prejeli kre-dite za spopolnite svojih podjet-jij, ne pa za kupovanje — žena kot dodatek k tistim, ki jih že imate...«

Ali smejo vozniki kaditi pipo? V angleških časnikih razpravljajo, ali smejo avtomobilisti med vož-njo kaditi pipo. Neki bralec je v nekem časniku izrazil tole mne-nje: »Narobe je, da ne zaupate voznikom, ki kadijo pipo. Mene bolj vznemirja politiki, ki kad-jo pipo.« Očitno je, da je bralec eikal na britanskega premiera Wilsona.

Iščejo dojitje s kvalifikacijo. V nekem angleškem časniku je bil objavljen oglas: »Iščemo do-jitje. Pripovedovalka poštastnih in grozotnih povesti ter kriminalnih romanov ima prednost.«

Kubanski premier Castro je ta-kole odgovoril na vprašanja, kaj je s Che Guevaru, bivšim mini-strom. ki je neznano kam odšel in se toplo poslojil od Castroja: »Če so Američani tako radovedni, da že-lijo ugotoviti, kam je izginil Gue-vara, zakaj ga ne poskušajo fo-tografirati iz letala U-2? U-2 je, kakor je znano, ameriško vo-junsko letalo.«

Kdaj, kje in kako je padel Jože Markič?

Med mnogimi slovenskimi fanti, ki zanje doma ni bilo kruha, poleg tega pa so jih pre-ganjali italijanski fašisti, je bil tudi Jože Markič, sin Andreja in Terezije Filej, rojen 4. aprila 1903 v Markičih, pošta Kanal, občina Nova Gorica. Že leta 1925 je odšel z doma v Belgijo, nato je bil dolgo v nekem fran-coskem rudniku za minerja. Od leta 1935 pa je za njim izginila vsaka sled.

Po letu 1936 pa sta prišla k Jožetovim svojcem v Markičih dva italijanska karabinjerja. Za-čela sta poizvedovati po njem, kje je, če kaj piše in podobno. Na vprašanje, kaj se je zgodilo, sta rekla, da je odšel v Španijo in tamkaj padel. Nista poveda-la, na kateri strani je padel, ali

na republikanski ali na faši-stični. Toda iz tega, kako sta prišla poizvedovat in da sta sploh prišla, lahko sklepamo, da je padel na republikanski stra-ni, kjer je bilo precej prostovoljcev Slovencev, posebno Pri-morcev. Malo je tudi verjetno, da bi iz Francije odšel v Italijo in da bi ga nato poslali v Špa-nijo na fašistično stran.

Sestra Štefanija, poročena Žnidarčič, ki zdaj živi v Anho-rem, Ložice 126, pošta Deskle, je tudi slišala leta 1963, da je bil njen brat prostovoljec v mednarodnih brigadah. V evi-denci španskih borcev pristojne komisije pri republiknem od-boru ZZZB Jožetovega imena ni, prav tako ni v knjigi

»Bili smo v Španiji«. To pa ne pomeni, da ga tamkaj ni bilo. Nekateri Slovenci in tudi drugi tuji so namreč odšli v Španijo prve dni in se bojevali v špan-skih enotah ter tam padli, ne da bi kod vedel, od kod so in kako se pišejo.

Prosimo vse, ki kaj vedo o Jožetu Markiču, naj to sporočijo njegovi sestri.

Proslava kulturnega praznika v Šoštanju

V Šoštanju so letos v okviru proslavljanja obletnice smrti dveh velikanih pesniške besede, Franceta Prešerna in Karla Destovnika-Kajuha, priredili več proslav in manifestacij družbe-nopolitičnih organizacij. Osred-nji prireditvi sta bili 21. febr-uarja. Na akademiji v počasti-tev spomina na Franceta Prešerna in Karla Destovnika-Kajuha, ki so jo priredili popoldne in zvečer, so na preprost in vsa-komur razumljiv način prikaza-li razvoj slovenske pesniške in prozne besede od ljudske pesmi do pesmi med NOB. Letos si je prireditelj — akademijo je re-žiral Jože Kaker — zamislil ne-kaj povsem novega, z željo, da popestri vsakoletno proslavlja-nje. Recitatorji in pevci so ob sodelovanju dveh lektorjev, ki sta spremljala vso prireditev s komentarji s stranskih balko-nov, osvetlili razvoj slovenske umetniške besede v dobi prvih zapiskov, protestantizma, refor-

macije, prosvetljenstva, roman-tike in tako dalje. Akademija je »sretila večji del NOB in re-volucije so člani pevskega zbora Svobode predstavili s »Samo en cvet« in »Ob Kolpi« na besedi-lo Karla Destovnika-Kajuha. Recitatorji so povedali dve pesmi Kajuha ter po eno Petra Levca in Mateja Bora ter Toneta Se-liškarka »Sedmorejenčki«. Mladi igralci so uprizorili igrice »Pav-liha in kurirček«. Spomin Fran-ceta Prešerna so izvajalci po-častili z recitacijo zadnje kitice Zdravljice. Na akademiji so sodelovali člani dramske, reci-tacijske in pevske sekcije šo-štanske Svobode ter učenci obeh osnovnih šol. Tudi druž-beno politične organizacije so se udeležile kulturnega slavlja. borci pa po šolah pripovedovali o heroju Kajuhu.

-28-

Preberite tudi to!

Zvezni odbor ZZZB NOV Jugoslavije je pred kratkim izdal program dela za leto 1966, na podlagi katerega bodo skrbeli za izvajanje sklepov petega kongresa Zveze.

Na novo ustanovljena komisija za organizacijska in poli-tična vprašanja bo skrbela za izvajanje kongresnih sklepov, urejala organizacijske in idejnopolitične zadeve v Zvezi. Iz-delala bo tudi statistični priročnik o ZZZB NOV in uspehih njene aktivnosti.

Komisija za socialno ekonomska vprašanja udeležencev NOV bo izdelala in predlagala pripombe k zakonu o po-časnem zavarovanju, skrbela bo za ureditev financiranja graditve stanovanj borcev in tudi spremljala njihovo gradnjo, bavila se bo s problemom zaposlovanja in odpušcanja borcev, pripravila bo gradivo o sistemu varstva vojaških vojni in invalidov in pregledala pravilnik za njihovo zdravniško in klimatsko zdravljenje. V področje te komisije sodijo še po-sebna doba, sodelovanje pri določanju pomoči borcem, doda-tek za zaposlene borce, skrb za otroke umrlih borcev in vo-jajških vojni invalidov itd.

Svet za negovanje tradicij NOB ima zelo obširen program, v katerem je predvidena res vsestranska aktivnost, ki je po-trebna, da tradicije NOB ne bodo šle v pozabo.

Komisija za vprašanja upokojenih oficirjev JLA bo po-skrbela za analizo in urejanje posebnih problemov upoko-jnih oficirjev JLA.

Za načrt in program vojaške strokovne vzgoje rezervnega starejškega kadra bo skrbela komisija za rezervne oficirje in podoficirje, ki bo spremljala tudi delo združenih rezervnih oficirjev in podoficirjev.

V programu dela komisije za sodelovanje z nacionalnimi in mednarodnimi organizacijami borcev je predvideno sode-lovanje s Svetovno federacijo bivših borcev (FMAC). Med-narodno federacijo udeležencev odporniških gibanj (FIR) in z mednarodnimi taboriščnimi komiteji.

Pri izvajanju predvidenih nalog bo zvezni odbor sodelo-val z republikimi in drugimi odbori ZZZB NOV ter z zdru-ženji, dalje s pristojnimi organi ZIS in Zvezne skupščine, SZDLJ, družbenimi in drugimi organizacijami.

● Sto let je pastiroval. Dimitrije Janjić iz Goča, vasi na vrhu planine enakega imena, eden izmed gorjancev in najstarejših pastirjev v okraju Kraljevo (Srbija) in morebiti v vsej Srbiji, je pasel ovce od svojega petega do svojega 105. leta, ko je umrl. Poleg svojih maloštevilnih ovac je pasel tudi črede drugih živinorejcev iz svoje vasi in iz drugih krajev. Pri ovcah je bil tudi pozimi. Poravadi si je poiskal varstvo v naravnih zavetistihih na planinah. Pogosto je sneg zasul njega in njegove ovce. Janjić je vse življenje užival povečini mlečne proizvode. Nikdar ni ne kadil ne pil alkoholnih pijač. Imel je do konca življenja popolnoma zdrave zobe in oster, odličen vid.

● Trgovina je — trgovina... Agencija Reuter iz Hongkonga poroča, da je zahodnonemški odvetnik Hans Joachim Seidenschur, glavni posrednik v nenavadni tr-

Dobro je, če veste...

gevinjski transakciji, ponudil — L.R. Kitajski nakup ameriških letal tipa B-25, T-28 in DC-6. Seidenschur je izjavil, da se Kitajci zelo zanimajo za njegovo ponudbo in je hkrati zanikal izjavo predstavnika bonskega ministrstva za gospodarstvo, da zahodnonemška vlada ni bila pravočasno obveščena o njegovih pogajanjih z L.R. Kitajsko.

● 14. leta pred našim štetjem so se v Ptuj uprli rimski vojaki, strmoglavili svoje predstojnike oziroma poveljnike ter se polastili oblasti. Nato pa so se brezglavo razbežali, ko je istega dne prišlo do štiri ure trajajočega sončnega mrka.

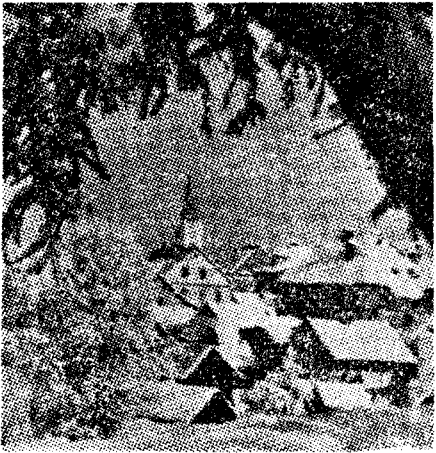
● Napoleon — rekorder. Francoski statistiki trdijo, da je Napoleon ena izmed najbolj privlačnih osebnosti za pisatelje raznovrstnih del. O njem so doslej napisali več ko 10.000 del.

● Izvedenci menijo, da je človek pridobil v vsej dosednji zgodovini iz zemlje 60.000 ton zlata. Ta količina je komaj tisočinka zlate zaloge v zemeljski notranjosti. Ljudje so porabili za osebne potrebe v obliki denarja, nakita in drugih predmetov približno 13.000 ton dragocenih kovin.

Odgovori na »Znanje in spomin«:

1. Od 19. do 20. februarja 1944 v Črnomlju
2. Lizika Jančar-Majda
3. Jože Moškrič-Ciril
4. 12. februarja 1945

Znanje in spomin • Znanje in spomin • Znanje in spomin

Kdaj in kje je bilo prvo zasedanje SNOS? — Po kočevskem zboru je bilo zasedanje prve slovenske skupščine, ki je osnovala državno samostojnost Slovencev v okviru Jugoslavije, najpomembnejši dogodek. Zasedanja so se udeležili delegati iz vse Slovenije, tudi iz Primorske, Koroške in Štajerske. Delegacijo AVNOJ in NKOJ so zastopali dr. Ivan Ribar, Vlado Zečevič, Rodoljub Čolaković in drugi.

Kdo je revolucionarka na sliki? — Bila je tesna sodelavka predvojnih mariborskih komunistov. Opravljala je tudi odgovorno delo v radiosektorju pri Centralni tehniki CK KPS. Od julija 1942 je vodila intendanturo civilnega sektorja. V času velike Italijansko-belogardistične ofenzive je bila ujeta in 20. marca 1943 kot 24-letno dekle padla pod streli belogardistov.

Kot prvi predvojni komunist izmed grafičnih delavcev v bivši Jugoslovanski tiskarni v Ljubljani je prižgal plamenico boja za boljše življenje. Njegovo napredno delo pa se je odrazilo tudi v Zadruhu pri Ljubljani, kjer je bival. 13. junija 1941 je odšel v partizane in pisal v mnoge partizanske časopise. Februarja 1943 so ga fašisti ujeli in ga 22. dne istega meseca ustrelili. — Kdo je bil ta tovariš?

3. februarja 1945 je bataljon Bračičeve brigade na cesti Frankolovo—Stranice napadel nemški vojaški kamion. V spopadu je obležal tudi celjski okrožni vođa Toni Dorfmeister. Zato so Nemci ob isti cesti, na kraju Dorfmeisterove smrti, na jablane obesili 100 talcev iz Starega piskra; pokopali so jih njihovi sotrpini iz zaporov v dveh skupnih grobovih. — Kdaj se je zgodil ta zločin?

Padlo je 50 talcev

Kakor vsako leto so se tudi letos prebivalci Škofje Loke in okolice dne 9. februarja spomnili vseh žrtev minule vojne, posebno pa petdesetih talcev, poštenih slovenskih ljudi, ki so tega dne pred dvaindvajsetimi leti dali za domovino svoja življenja. Padlo je petdeset nedolžnih ljudi, ki niso želeli ničesar drugega kot svobodo in boljše življenje svojim potomcem. To se je zgodilo za Kamnitnikom pri Škofji Loki.

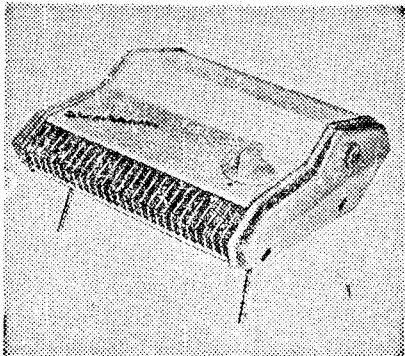
Dobra organizacija žalne svečanosti in množičen obisk Škofjeločanov sta prispevala k resnosti proslave. Zgodaj popoldne se je množica v sprevođu, ki mu dolgo ni bilo konca, pomikala proti kraju zločina. Pri spomeniku, ki se dviga visoko proti nebu, so ljudje obstali. Igrala je godba, s recitacijami in pevskeimi točkami je nastopila šolska mladina, pripadniki JLA so izstrelili častno salvo, govoril je sekretar ob-

činskega komiteja ZKS, predstavnik organizacij pa so spomenik pokrili z vencem.

S to proslavo so Škofjeločani pokazali, da niso pozabili, kaj dolgujejo tistim, ki so svoja življenja, čeprav bi še radi živeli, žrtvovali za to, da bi bilo nam lepše.

L. F.

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Predsedstvo Zveze združenih borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec«, Ljubljana. Beethovnova 10 — Tisk in kiležji CZP Ljudska pravica, Ljubljana, Kopitarjeva 2 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 1500 dinarjev oziroma 15 novih dinarjev — Posamezna številka stane 40 din oz. 40 N. par — Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10, prtlj. p. predal 599-XI, ali na čekovni račun pri Narodni banki 501-8-29 — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo.

Električni kalorifer za ogrevanje in hlajenje, sodobne oblike in za vsestransko porabo. Najnovejši tehnični izdelek na turbinski pogon v zadovoljstvo vsakega potrošnika.

Moč: 2 × 1000 W, 220 v 50 H 2
regulacije: 4 stopnje
grelec: zaščiten z termovarovalko, turbinski sistem ventiliranja.

izdeluje **ELRA**
ELEKTROTEHNIŠKO PODJETJE — ŠKOFJA LOKA

PRED POLETOM V BARI

»Sedemnajst let mi je bilo,« je pripovedoval, »ko so me pognali z doma na Hrvaško. Potepal sem se med rudarji v Brezi, na Visokem v Bosni, v Zagrebu, dokler se nisem znašel med partizani. Pa o tem sem že velikokrat govoril. Bilo je v predzadnjem letu vojne sredi zime. Takrat sem bil že ranjen, s prestreljeno levo ramo. Tako sem spoznal vasič Dudič in Dolane in v njih ljubljanskega zdravnika dr. Šumkega, ki nas je vsak dan obiskoval in delal v nemogočih razmerah. Ves december sem prebil tam in dočakal tudi novo leto 1945. Nikoli ne pozabim, kako je pred novim letom prišlo nekaj desetih črno oblečenih žensk, deklet in stark, s košarami na glavah. Prihajale so druga za drugo, trdo, ponosno, vse v črnem. Vse so nosile oblačila žalosti, v očeh pa je bilo toliko volje, toliko bolečine in ponosa ter obenem toliko neizmerne toplote in ljubezni, da tega ni mogoče povedati. Prišlo so med nas, ranjene partizane, zbrane od vseh vetrov, da nam poželee srečno novo leto in nas obdarujejo z najboljšim, kar so zmogle zbrati in napraviti. Objemale so vsakega posebej, kot svoje najbližje, kot svoje brate. Nobene ni bilo, ki se ob tem ne bi spomnila svojih, ki so jih pred njihovimi očmi poklali ustaši. Dvanajstletna pionirka je komisarju bolnišnice izročila droben prapor, ki so ga izdelali banijski pionirji. Ni mogla spregovoriti besede. Bila je

otrok, ki je doživela več, kot bi mogel doživeti orjak. Mater, očeta, brate in sestre so ji pobili ustaši v pravoslavni cerkvi v Glini. Živa je ostala pod trupli in se skopala vsa krvava na dan, ko je bilo že vse tiho. Tega dekleta ne morem pozabiti; bila je tako drobna, krhka; v svoji nemi bolečini pa velika.« V

sobi ob topli peči je bilo vse tiho. Otroka sta poslušala; pa tudi nista več otroka, saj bosta kmalu tistih let, ko je bil očka tdkrat ob začetku vojne. Po licih jima drsita drobni solzici, v peči prasketa ogenj.

»Takrat smo se dolgo zvečer pogovarjali, bilo nam je toplo in veselili smo, da je to zadnja zima v gozdovih,« se je zamislil brat. »Zvedeli smo, da nas nameravajo spraviti z letalom v zavezniško bolnišnico. In obvestilo je prišlo še tisti večer. Vzemirjeni smo se spravili na pot proti gradaškemu letališču. Bilo nas je dvainsedemdeset v koloni. Huje ranjene tovariške so peljali z volmi. Ob zori smo prispeli blizu Kolpe. Ob robu zasneženega polja so partizani kurili ogenj. To so bili čuvvarji našega letališča. Ob ognju smo se ustavili in radovedno čakali. Nikoli se še nisem popeljal z letalom. Kdo ve, če bodo Angleži sploh prišli? In kaj bo, če nas odkrijejo Nemci? To vse mi je rojilo po glavi in priznati moram, da me je bilo malo strah. Fantje so se šalili, pa tudi njim ni bilo vseeno. Kmalu je prišla ljubka črnolasa partizanka z zdravniškimi našitki na uniformi. »Zdravo! Je kaj narobe? Te kaj boli, tovariš? Samo korajžno, kmalu boste na varnem, junaki!« se je šalila. Vsem nam je bilo topleje pri srcu, ko je prihajala med nas. Veste, čakali smo še dolgo. Letal ni bilo od nikoder in čakali smo skoraj pet

dni. Z Barija so sporočali, da zaradi slabih vremenskih razmer ne morejo na pot. Lahko si mislite, kako je bilo težko: ranjeni sredi zime ob tabornem ognju! In črnolasa partizanka Dunja je hodila vsak dan med nas, nas tolažila in spodbujala. »Malo še potrpite! Vsak čas bodo odleteli po vas.« Nazadnje pa je

prišla izredno vznemirjena; že zdaleč smo videli, da prinaša veselo novico. »Tovariši, letala bodo vsak čas tukaj!« In veste, kdo je bila partizanka, ki smo jo klicali Dunja? To je bila hčerka našega velikega pesnika Otona Zupanciča. Razumela nas je, skušala nam je olajšati bolečine in skrajšati čas in nestrpnost, smejala se je z nami, čeprav ji je bilo hudo pri srcu. Njen oče je zapel: Veš, poet, svoj dolg, ona pa je sledila glasu: Veš, človek, svoj dolg... V srcu je nosila ljubezen do vsega, kar je domovina, in mi vsi smo bili takrat zanjo najlepša domovina. Ne bom pozabil črnolase, živahne partizanke, zdravnice Dunje!«

Otroka sta se nasmehnila, nekaj iskričevega je poblisnilo v njunih očeh. Mogoče sta v tem trenutku tudi pesnika, Dunjinega očeta, malo bolj razumela, čeprav sta se o njem že veliko učila v šoli. »In še nečesa ne pozabim,« je nadaljeval očka. »Vsi smo se začeli sezuvati in slačiti; vse, kar smo imeli najboljšega, čevlje, obleke smo zamenjavali s tistimi, ki so ostali, za slabše, za raztrgane. Vedeli smo, da bori potrebujemo dobro obutev, toplo obleko, nas bodo že v Bariju, če tja prispemo, uredili in oblekli. Veselili smo se kot otroci. Sredi smeha smo naenkrat slišali brnenje letal. Šest transportnih letal in dvanajst lovcev se je prikazalo nad letališčem. In tudi prve granate so se zarile v

breg nad Kolpo. Ustaši so opazili letala in pričeli s topovi obstreljevati pristajališče. Toda lovci so se zapodili čez hrib in kmalu so topovi umolkli. Skoraj ne morem povedati, kako je potem vse naglo potekalo. Letala so pristala; bliskovito so zložili celo vrsto opreme za partizane, mi smo se naenkrat zna-

se je srebrila in ostajala vedno tanjša kot nitka za nami. Nikoli dotlej še nisem zapuščal domovine. Tesno mi je bilo in hudo, da bi se skoraj zjokal. Štiri leta že nisem vide doma, matere in očeta. Vsi spomini so se nabirali na poti čez morje. Tako je bilo takrat, vidva si niti predstavljati ne moreta,« se je nasmehnil. Otroka pa sta hitela: »Pripoveduj še, pripoveduj, tako lepo je poslušati! Veš, tisto še, ko si bil ranjen v Gubčevi brigadi! Pa tisto, kako si ušel ustašem! Pa še o belogardistu, ki te je obstrelil...« Očka se je nasmehnil: »Drugič spet!« Ni še dedek, da bi pravljice pripovedoval, mlad je še; toda življenje je bilo tako bogato in kruto, da je že mlademu dalo vsebino polnega življenja. Se ko bo zares dedek, se ne bo povsem spovedal, in prav bo, da ga bodo poslušali še vnuki.

R. L. Sotelski

Krasinec ob Kolpi, 22. februarja 1945. Tri zavezniška letala so odpeljala v Bari okrog 40 ranjencev. Na sliki vidimo vkrcavanje ranjencev v letalo. Na nosilih je Slavko Jerala-Džoli, intendant 31. divizije, ki so mu na 22 dni trajajoči poti od Cerknega do Metlike (s tovariši je bil namenjen v višjo intendantsko šolo v Metliki, pa so jih med potjo obkolili Nemci) zmrznile noge